

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN
TUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA N:o 99

*THE AGRICULTURAL ECONOMICS
RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS, No. 99*

VILJELIJÖIDEN TULOTASO JA RAHOITUSASEMA
ERÄILLÄ KIRJANPITOTILOILLA VUOSINA
1977—1980

EEVA LAURILA

HELSINKI 1983

Maatalouden taloudellisen
tutkimuslaitoksen

TIEDONANTOJA N:o 99

The Agricultural Economics
Research Institute, Finland
RESEARCH REPORTS, No. 99

VILJELIJÖIDEN TULOTASO JA RAHOITUSASEMA
ERÄILLÄ KIRJANPITOTILOILLA VUOSINA 1977-1980

EEVA LAURILA

Helsinki 1983

ISBN 951-9202-06-4

Helsinki 1983, Valtion painatuskeskus

SISÄLLYS	Sivu
1. JOHDANTO	1
2. TULOT	2
2.1. Tulokäsitteet	2
2.2. Viljelijöiden tulotasoa koskevat tilastot	4
2.3. Viljelijöiden tulotasoa koskevia tutkimuksia	12
3. RAHOITUS	16
3.1. Rahoituksen teoriaa	16
3.2. Maatilatalouden rahoitusmuodot	19
3.3. Maatilayrityksen rahoituslaskelmat	21
4. TUTKIMUKSESSA KÄYTETTÄVIEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	27
4.1. Käytettävissä oleva tulo	28
4.2. Rahoitusasema	30
5. TUTKIMUSAINEISTO	33
5.1. Tutkimustilojen sijainti, koko, tuotantosuunta ja lukumäärä	33
5.2. Tutkimustilojen työn käyttö ja varallisuus	36
5.3. Tutkimusajankohdan olosuhteet	38
6. VILJELIJÖIDEN TULOTASO TUTKIMUSTILOILLA	41
6.1. Käytettävissä olevat tulot	41
6.2. Maksuttomat luovutukset	46
6.3. Kulutusmenot	48
7. TUTKIMUSTILOJEN RAHOITUSASEMA	51
8. TULOSTEN TARKASTELUA	56
9. YHTEENVETO	60
KIRJALLISUUS	63
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Viljelijän tulotaso on ollut lukuisten selvitysten ja tutkimusten kohteena viime vuosikymmenien aikana. Viljelijöiden toimeentuloa on haluttu verrata palkansaajien tulotasoon. Mittana on pääasiassa käytetty viljelijöiden maatilataloudesta ansaitsemia tuloja. Tulot eivät ole kuitenkaan aina kuvanneet viljelijöiden käyttöön jäänyttä todellista rahamäärää, vaan ne ovat perustuneet laskennallisiin tuloksiin, joissa esimerkiksi pitkävaikutteiset kustannukset laskeaan arvioituina poistoina. Viljelijöiden sivuansioista saamiin tuloihin on kiinnitetty varsin vähän huomiota. Maatilayritys on kuitenkin kokonaisuus, jossa kaikki tulot ja menot ovat yhteisiä ja päättäjänä on sama henkilö ja kuluttajana sama perhe. Viljelijän tai yrittäjän kannalta tulotaso on vain osa hänen taloudellisen asemansa kuvasta. Rahoituskysymykset muodostavat tiloilla entistä tärkeämmän ongelmakentän.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää ensinnäkin, kuinka paljon viljelijöillä on käytettävissä rahaa yksityistalouteen, kun kaikki tilan tulot ja menot otetaan huomioon. Tulot ja menot laskeaan tilan kokonaisrahaliikkeen pohjalta, jossa maatalouden lisäksi käsitellään metsä- ja sivuansiotalouden sekä yksityistalouden tulot ja menot sekä investointimenot ja lainojen nostot ja lyhennykset. Tutkimuksen toisena tavoitteena on selvittää viljelijöiden rahoitusasemaa, ts. tulo- ja rahoitusmahdollisuuksia ja rahoitustarvetta, eräiden tunnuslukujen avulla.

Tutkimuksen kirjallisuusosassa perehdytään ensin tulotason mittaamiseen liittyviin käsitteisiin kansantaloudelliselta kannalta ja sitten viljelijöiden tulotason mittaamiseen liittyviin tilastoihin ja tutkimuksiin. Toiseksi selvitetään rahoituksen teoriaa ja maatilayritysten rahoituskysymyksiä.

Varsinainen empiirinen tutkimus suoritetaan maatalouden kannattavuustutkimuksessa mukana olevilta tiloilta. Näistä tiloista on valittu kolmea eri tuotantosuuntaa edustavia tiloja, maito-, sika- ja viljatiloja, joitten kokonsa puolesta on katsottu vastaavan perheviljelmiä. Viljelijöiden tulotaso sekä rahoitusasema lasketaan kirjanpito-tilojen rahatulojen ja -menojen perusteella.

2. TULOT

Taloustieteessä tulot määritellään tuotannontekijöille saaduiksi korvauksiksi. Tällöin tuloja tarkastellaan yleensä niiden ansaintavaiheessa, taloudellisesta näkökulmasta. Sosiaalisesta näkökulmasta katsoen puhutaan tuloista, jotka voidaan käyttää kulutukseen tai säästämiseen. Käytettävissä olevat tulot sisältävät tuotantopanoksien käytöstä ansaittujen tulojen lisäksi tulonsiirrot eli vastikkeetta saadut tulot. Tulo-käsite liittyy läheisesti myös liiketalouteen, jossa se viittaa kassakirjan käsitepariin tulot ja menot. Tässä kappaleessa tarkastellaan ensin tulokäsitettä ja sitten viljelijöiden tulotasoa koskevia tilastoja ja tutkimuksia.

2.1. Tulokäsitteet

Kansantulo on keskeinen taloustieteen käyttämä tulokäsite. Kansantulolla tarkoitetaan yhteiskunnan työllään ja pääomallaan tuottamien tuotteiden ja palvelusten rahallista arvoa. Kansantulon laskeaan kansantalouden tilinpidossa koostuvan seuraavista tuloeristä (Kansantalouden tilinpito 1981, s. 66):

Palkat

Työnantajien sosiaalivakuutusmaksut

Yrittäjätulot (Yhteisöyritykset, julkisyhteisöt, voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, kotitaloudet, sis. maatalouden)

Omaisuustulot

Välilliset verot - tukipalkkiot

Kansantulo on johdettavissa myös käsitteestä bruttokansantuote siten, että tuotannontekijätuloista vähennetään kiinteän pääoman kulumista vastaava rahamäärä (Kansantalouden tilinpito 1981, s. 12). Bruttokansantuote voidaan laskea myös sen käytön perusteella, jolloin se koostuu seuraavista eristä:

Yksityiset ja julkiset kulutusmenot

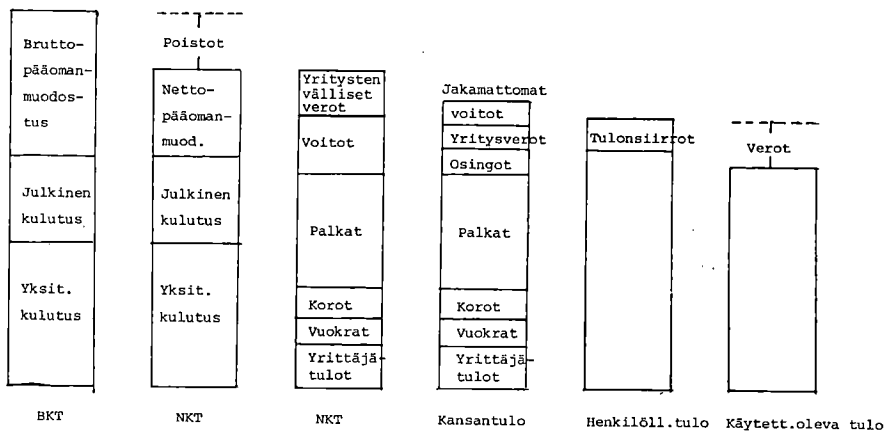
Varastojen lisäys

Yksityinen ja julkinen kiinteän pääoman bruttomuodostus

Tavaroiden ja palvelusten vienti - tuonti

Nettokansantuotteeseen päästään vähentämällä kiinteän pääoman bruttomuodostuksesta pääoman kulumista vastaavat poistot.

Henkilöllisillä tuloilla tarkoitetaan yksityisen sektorin osuutta kansantulosta. Kun henkilöllisistä tuloista vähennetään julkiselle vallalle annetut tulonsiirrot ja lisätään saadut tulonsiirrot, päästään yksityisen sektorin käytettävissä oleviin tuloihin. Käytettävissä oleva tulo jaetaan kulutuksen ja säästämisen kesken (SAMUELSON 1976, s. 194). Yhteenvetona tulokäsitteistä ja niiden välisestä riippuvuudesta voidaan esittää seuraavanlainen kaavio (SAMUELSON 1976, s. 201):

Samantapaisen kaavion ovat esittäneet myös RUGGLES, R. & RUGGLES, N. (1956, s. 118) kansantulolaskelmia ja tuloanalyysiä koskevassa kirjassaan, joskin hieman yksityiskohtaisemmin ja Yhdysvaltojen kansantulolaskelmiin soveltaen. Kansantulo koostuu tässä palkoista, sosiaalimaksuista, koroista, osingoista, liikelaitosten maksamista välittömistä veroista sekä yrittäjätuloista. Erotuksena Samuelsonin esittämään kaavioon vuokria ja yhteisöjen jakamattomia voittoja ei laskelmassa mainita, toisaalta sosiaalimaksut esitetään yhtenä kansantuloeränä.

Tulotasokäsitettä lähellä on elintaso-käsite. SAMUELSON (1976, s. 195) puhuu termistä "net economic welfare", jossa puhtaasti materiaalistien arvojen lisäksi tuloja mitataan mm. vapaa-ajan ja ympäristömenojen suhteessa. Elintason on todettu kasvavan bruttokansan-

tuotetta hitaammin. Elintaso on varsin laaja käsite, jonka piiriin voidaan lukea kuuluvaksi elin- ja työympäristö, vapaa-aika ja seikat, jotka liittyvät esimerkiksi itsenäisyyteen ammatissa (IHAMUOTILA 1968. s, 20).

Liiketaloustieteessä tulo-käsite kuuluu kassaperiaatteen piiriin. Tulot ovat kassatilin saantopuolella ja vastakkaispuolella ovat menot. Tulo ilmaisee tuotteita ja palveluksia myymällä saadun rahallisen tuloksen. Tulo-käsitettä lähellä olevia tuloskäsitteitä käytetään puhuttaessa yrityksen kannattavuudesta. Maatalouden liiketieteessä määritellään mm. käsitteet maatalousylijäämä, maataloustulo, puhdas tuotto, työpanos, kannattavuuskerroin, jne (vrt. esim. RYYNÄNEN 1978, ss. 39-41). Maataloustulo, joka tarkoittaa sitä osaa maatalouden kokonaistuotosta, joka jää viljelijäperheelle palkaksi suorittamalleen maataloustyölle ja koroksi maatalousyritykseen sijoitetulle omalle pääomalle, on verrattavissa kansantalouden käsitteeseen yrittäjätulo (IHAMUOTILA 1968, s. 14).

2.2. Viljelijöiden tulotasoa koskevat tilastot

Koko maatalouselinkeinon kansantaloudelle antamaa tulosta mitataan useissa tilastoissa. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laatimissa kokonaislaskelmissa puhutaan mm. maataloustulosta. Kansantalouden tilinpidossa lasketaan maatalouden yrittäjätulo. Maatalouden yritys- ja tulotilastossa lasketaan verotuskäytäntöön perustuva maatalouden puhdas tulo. Kotitaloustiedustelussa ja tulonjakotilastossa keskeinen tulokäsite on käytettävissä oleva tulo.

Maatalouden kokonaislaskelmaa on laadittu 1950-luvulta lähtien Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa lähinnä maatalouden tavoitehintojen määrittämisen yhteydessä. Kokonaislaskelmat käsittävät varsinaisen maatalouden, ts. metsätalous, sivuansiotalous ja yksityistalous eivät liity laskelmiin. Maatalouden kokonaislaskelmissa päädytään maatalouden tuottojen ja kustannusten erotuksena maataloustuloon. Maataloustulo lasketaan vuosittain. Oheisessa taulukossa esitetään maatalouden tuotot ja kustannukset sekä maataloustulon muodostuminen muutamalta viime vuodelta käyvin hinnoin (milj. mk). Lähde: Anon. 1982. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laskemat maatalouden kokonaislaskelmat.

Taulukko 1. Maatalouden tuotto, kustannukset ja maataloustulo vuosina 1977-1980, milj. mk.

<u>Maatalouden tuotto</u>	1977	1978	1979	1980
Kasvinviljelytuotto	1 695.2	1 339.3	1 432.1	2 118.7
Puutarhatuotto	271.7	340.5	337.2	420.6
Kotieläintuotto	7 754.1	8 270.2	9 077.9	10 183.8
Tuki yht.	213.5	256.6	308.2	351.1
Satovah.korvaukset	5.9	17.5	11.5	7.9
Yhteensä	9 940.4	10 224.1	11 166.9	13 082.1
<u>Kustannukset</u>				
Tarvikekustannus	2 938.7	3 607.8	4 433.9	5 108.9
Palkkakustannus	436.9	412.7	432.4	445.0
Kone- ja kal.kust.	1 490.3	1 695.4	1 956.2	2 231.3
Rakennuskust.	623.2	695.5	721.8	830.2
Korkokustannus	261.5	285.4	328.2	437.3
Yleiskustannus	533.8	574.0	644.6	724.9
Yhteensä	6 284.4	7 234.8	8 227.1	9 777.6
<u>Maataloustulo</u>	3 656.0	2 989.3	2 939.8	3 304.5
Muutos edell. vuodesta %	+8.2	-18.2	-1.7	+12.4

Maatalouden kokonaislaskelman tuotto- ja kustannuserät lasketaan sekä käyvin että kiintein hinnoin. Kiintein hinnoin laskettuna voidaan seurata tuotannon ja tuotantopanosten volyymin kehittymistä.

Kansantalouden tilinpidossa lasketaan maatalouden yrittäjätulo. Maatalouteen kuuluvat varsinaisen maatalouden lisäksi turkiseläinten-, mehiläisten- ja poronhoito sekä koristekasvien viljely. Maatalouden yrittäjätulon lähtökohtana ovat maatalouden kokonaistuotos ja ns. välituotekäyttö. Näitten erotuksena saadaan arvonlisäys. Arvonlisäyksestä päästään käsitteeseen toimintaylijäämä vähentämällä siitä palkat, sosiaalivakuutusmaksut ja välilliset verot sekä kiinteän pääoman kuluminen. Toimintaylijäämästä selvitetään erikseen korot ja maanvuokrat, jolloin residuaalina saadaan maatalouden yrittäjätulo (MÄKELÄ & NURMINEN 1980, s. 13). Seuraavassa asetelmassa esitetään kansantalouden tilinpidon mukainen laskelma varsinaisen maatalouden yrittäjätulosta vuosilta 1977-80 (Anon. Tilastokeskuksen laskelmat maatalouden yrittäjätulosta).

Taulukko 2. Maatalouden yrittäjätulo vuosina 1977-80, milj. mk

Tuotot	1977	1978	1979	1980
Kasvinviljelytuotto	1 967.2	2 142.0	2 494.1	3 671.8
Kotieläintuotto	7 568.2	7 955.1	8 757.3	9 683.3
Tukipalkkiot	377.3	431.3	546.2	662.0
Yhteensä	9 912.7	10 528.4	11 797.6	14 017.1
<u>Kustannukset</u>				
Välituotekäyttö	4 397.1	5 035.7	5 818.2	7 201.4
Palkat	470.4	523.7	612.8	697.1
Sos.turvamaksut	117.1	124.7	144.0	170.9
(Välill.verot	-	-	-	-
Poistot	1 623.4	1 826.9	2 084.6	2 398.8
Korot	255.1	275.7	322.9	449.7
Maanvuokrat	58.1	64.2	72.2	74.2
Yhteensä	6 921.2	7 850.9	9 054.7	10 992.1
<u>Yrittäjätulo</u>				
vars.maataloudesta	2 991.5	2 677.5	2 742.9	3 025.0
Muutos edell.vuodesta %	-	-10.5	+2.4	+10.3

Välituotekäyttö sisältää tuotannossa tilikauden aikana käytetyt tavarat ja palvelukset mukaanlukien pääomakannan korjaus- ja kunnossapitomenot. Maatalouden kokonaislaskelmassa korjaus- ja kunnossaoitomenot sisältyvät kone- ja kalusto sekä rakennuskustannuksiin.

Maatalouden kokonaislaskelmien ja kansantalouden tilinpidon laskelmien välillä on muitakin eroja. Kansantalouden tilinpidossa tuotto-puolella ovat mukana maatalouspalveluista ja -koneista saadut tulot sekä maanvuokrat, mitä ei kokonaislaskelmissa ole. Lisäksi joittenkin tuotto- ja kustannuserien jaksotuksessa noudatetaan erilaisia menetelmiä. Näin on esimerkiksi viljasadon, lannoite- ja väkirehukustannusten sijoittamisen laita. Tukipalkkioitten osalta on laskelmissa mukana eri tukimuotoja (HEMILÄ 1980, s. 15).

Kansantalouden tilinpidossa tuloksena saatava yrittäjätulo poikkeaa maatalouden kokonaislaskelmien maataloustulosta sekä markkamääräisesti että prosentuaalisten muutosten suhteen. Maataloustulo on ollut viime vuosina korkeampi kuin yrittäjätulo ja sen muutokset ovat olleet jyrkempiä kuin yrittäjätulon. Kokonaislaskelmatyyppiset kansantulolaskelmat ilmaisevat karkeasti tulokehityksen suunnan ja laskelmaperusteista johtuen niistä ei voida tehdä kovin tarkkoja vertailuja.

Tulonjakotilasto on lähde, jossa tarkastellaan yksityisten kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Kotitaloudet on luokiteltu mm. sosioekonomisen aseman mukaan, mistä käyvät ilmi myös maatalousyrittäjien käytettävissä olevat tulot. Tilasto perustuu otokseen ja tulot ilmoitetaan keskimäärin kotitaloutta kohti. Tulonjakotilasto on laadittu vuodesta 1977 lähtien vuosittain. Keskeinen tulokäsite, käytettävissä olevat tulot muodostuu seuraavasti:

palkat
+ yrittäjätulo
= ansiotulo
+ omaisuustulo
= tuotannontekijätulot
+ tulonsiirrot
= käytettävissä olevat tulot

Palkat sisältävät sekä rahana että luontaisetuina saadut korvaukset. Omaisuustulot koostuvat vuokra-, korko- ja osinkotuloista, käyttöoikeusmaksuista sekä laskennallisesta omistusasunnon vuokratulosta. Saatuja tulonsiirtoja ovat sosiaaliturvaetuudet ja sosiaaliavustukset, maksetut tulonsiirrot koostuvat veroista ja sosiaaliturvamaksuista (SVT XLI:1. 1980. ss. 12-13). Seuraavissa asetelmissä on esitetty maanviljelijöiden käytettävissä olevat tulot ja niiden koostumus prosentteina tähän mennessä ilmestyneiden tulonjakotilastojen perusteella (SVT XLI:1, 2 ja 3).

	Käytettävissä olevat tulot 1000 mk		
	1977	1978	1979
Maatalousyrittäjät keskim.	44.9	49.8	53.7
2 - 5 ha	29.6	31.6	43.2
5 -10 ha	42.1	43.1	46.1
10 -20 ha	46.8	49.2	56.3
20 - ha	53.4	63.1	61.8
muut maatal.yritt.	38.1	54.0	54.1

Käytettävissä olevat tulot nousevat tilakoon kasvaessa. Tulonjakotilaston pohjalta maanviljelijöiden tulotasoa on mahdollista verrata myös muiden tulonsaajien tuloihin. Viljelijöiden käytettävissä olevat tulot muodostuvat tulonjakotilastossa palkoista, yrittäjätuloista, omaisuustuloista ja tulonsiirroista, joitten prosentuaaliset osuudet ovat olleet vuosina 1977-79 seuraavat.

Käytettävissä olevat tulot, %			
	1977	1978	1979
Palkat	19.2	20.2	22.5
Yrittäjätulot	76.4	76.9	76.9
Omaisuustulot	6.0	4.4	4.0
Tulonsiirrot (netto)	-3.8	-1.7	-2.5
Yhteensä	100.0	100.0	100.0

Pääosan maanviljelijöiden käytettävissä olevista tuloista muodostavat yrittäjätulot, palkat ovat noin 1/5 käytettävissä olevista tuloista.

Kotitaloustiedustelussa tilastoidaan mm. kotitalouksien kulutusmenot sekä käytettävissä olevat tulot. Tiedustelu perustuu otokseen ja suoritetaan viiden vuoden välein, viimeisimmät tiedustelut on tehty vuosina 1976 ja 1981. Käsite käytettävissä olevat tulot muistuttaa läheisesti tulonjakotilaston vastaavaa käsitettä, mutta mm. tulonsiirrot eivät täysin vastaa toisiaan näissä kahdessa tilastossa (SVT XLI:1. 1980, s. 14). Kotitaloustiedustelussa tulokset ilmoitetaan sekä kotitaloutta että henkeä kohti. Vuoden 1976 mukaiset maanviljelijöiden käytettävissä olevat tulot ja kulutusmenot olivat seuraavat:

	käytettävissä olevat tulot		kulutusmenot	
	mk/henkilö	mk/kotital.	mk/henkilö	mk/kotital.
2- 5 ha	8 561.0	22 691	8 651	22 351
5-10 ha	9 174.1	33 376	8 779	31 156
10-20 ha	9 427.6	40 109	8 661	36 802
20- ha	10 684.7	50 230	10 323	50 824
keskim.	9 672.3	38 299	9 174	36 231

(Lähde: Kotitaloustiedustelu 1976)

Käytettävissä olevat tulot ovat jonkin verran kulutusmenoja suuremmat, sillä osa tuloista jää säästöön. Tilakoon kasvaessa henkeä kohti lasketut tulot ja menot kasvavat hitaammin kuin kotitaloutta kohti.

Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto perustuu verotusaineistoon ja sen julkaiseminen on aloitettu vuonna 1973. Viimeisin käytettävissä oleva tilasto koskee vuoden 1980 tietoja. Yritys- ja tuloti-

laston keskeinen tulokäsitema on maatalouden puhdas tulo, joka saadaan vähentämällä maatalouden bruttotuloista menot. Maatilatalouden puhdas tulo saadaan lisäämällä maatalouden bruttotuloihin metsätalouden laskennallinen tuotto ja puun hankintamyyntissä tehdyn työn arvo sekä vähentämällä metsänhoitomaksut, metsäteiden rakentamisen poisto ja korkomenot. Tulokset ilmoitetaan sekä koko maan maataloutta edustavina että tilaa kohti laskettuina. Tilat on luokiteltu suuruusluokittain, lääneittäin, tuotantosunnittain ja omistajatyypin mukaan. Seuraavassa on esitetty maatalouden ja maatilatalouden puhtaasta tulon muodostuminen koko maassa vuosina 1977-80 (SVT XXXIX:10, 1982).

Taulukko 3. Maatalouden puhdas tulo vuosina 1977-80, milj. mk.

	1977	1978	1979	1980
<u>TULOT</u>				
Maatalous				
Kotieläintal. myyntitulot	7 240.9	7 865.8	8 721.3	9 880.5
kasvinvilj. -"-	1 570.4	1 549.3	1 681.7	2 156.3
Puutarhatuott. -"-	77.8	84.9	91.5	119.1
Koti- ja torimyynti	46.2	45.7	62.0	71.8
Muut tulot	527.5	616.7	773.5	845.6
Yht. maatalous	9 462.3	10 162.0	11 329.5	13 072.8
Metsätalous	1 065.5	1 074.4	1 095.8	1 110.1
Maatilatalous yht.	10 527.8	11 236.4	12 425.3	14 182.9
<u>MENOT</u>				
Palkat	280.2	299.0	312.5	331.7
Tuot. panosten ostot	3 774.9	4 319.5	4 908.9	5 723.9
Korj. ja kunn.pito	490.0	523.1	593.4	662.8
Vuokrat	251.6	267.9	289.4	307.9
Vakuutukset	104.8	120.3	139.3	161.9
Muut menot	444.1	459.8	516.1	563.7
Poistot	1 189.3	1 237.0	1 367.7	1 590.2
Yhteensä maatalous	6 534.9	7 226.6	8 127.3	9 342.1
Metsätal. menot	36.8	40.8	39.5	52.6
Korot	335.3	365.8	420.8	560.7
Maatilatalous yht.	6 907.0	7 633.3	8 587.6	9 955.4
Maatalouden puhdas tulo	2 927.3	2 935.3	3 202.2	3 730.7
x) Maatilatalouden - " -	3 597.4	3 579.7	3 800.7	4 187.3

x) sis. maatilatalouden edell. vuosien tappion

Maatalouden puhdas tulo on samaa tasoa kuin kansantalouden tilinpidossa laskettu maatalouden yrittäjätulo tai maatalouden kokonaislaskelmien maataloustulo. Yritys- ja tulotilaston tietoja käytetään apuna laadittaessa kansantalouden tilinpitoa ja kokonaislaskelmia, mm. polttoaine-, sähkö-, korko- ja yleiskustannus pohjautuvat vastaaviin yritys- ja tulotilaston menoeriin. Viljelijöiden tulotasoa selittäväenä lähteenä yritys- ja tulotilasto on toivottu lisää. Puutteena voidaan pitää sitä, että metsätalouden tulo ilmoitetaan verotuksessa laskennallisena verotuskäytännöstä johtuen.

Maatalouden kannattavuustutkimuksessa on viljelijöiden tulotasoa seurattu jo vuodesta 1911 lähtien. Kannattavuustutkimus perustuu vapaaehtoiseen kirjanpito toimintaan, eikä tilasto-otantaan ja näin ollen myöskään tuloksia ei voida varauksetta yleistää kaikkien viljelijöiden asemaa kuvaaviksi. Keskeinen tulokäsite on maatalousyli jäämä, joka on kokonaistuoton ja liikeyrityksen erotus. Maatalousyli jäämä on se osa kokonaistuottoa, joka voidaan käyttää maatalouteen sijoitetun pääoman koroksi ja viljelijäperheen suorittaman maataloustyön palkaksi. Kannattavuustutkimuksessa selvitetään lisäksi varsin perusteellisesti mm. pellon käyttöä, varoja ja velkoja, rahatulot ja menoja, työn käyttöä ja muita liiketuloskäsitteitä. Maatalouden kannattavuustutkimuksessa koottu tilasto ei siis ole kansantaloudellisen kokonaislaskelman tyyppinen, vaan edustaa tiettyjä tiloja, jotka on ryhmitelty peltoalan, sijainnin ja tuotantosuunnan mukaan. Kirjanpitoluokset ovat perustana mm. SAULIn (1951) viljelijäperheiden elintasoa selvittävällä tutkimuksella ja IHAMUOTILAn (1968) viljelijöiden työtulojen tasoa koskevalla tutkimuksella. Seuraavassa esitetään maatalousyli jäämän suuruus (mk/tila) keskimäärin kaikilla kirjanpilotiloilla vuosina 1977-80 (Maatal. tal. tutk.lait. tied.ant. 54, 62, 75 ja 87).

Maatalousyli jäämä

	mk/ha	mk/tila
1977	1 446	35 904
1978	1 660	41 716
1979	1 960	51 274
1980	2 633	70 301

Käsitteenä maataloustulo eroaa maatalousylijäämästä siten, että vieraan pääoman korot, vuokrat ja eläkemaksut otetaan huomioon laskettaessa maataloustuloa. Maataloustulo on näin korvausta viljelijäperheen työlle ja omalle pääomalle ja on käytettävissä kulu- tukseen ja verojen maksuun.

Kansantalouden tilinpidossa lasketun maatalouden yrittäjätulon tar- koituksena on pääasiassa selvittää, minkälaisen osuuden maatalous- elinkeino kansantulosta muodostaa. Maatalouden yrittäjätulon avulla voidaan lisäksi vuosittain seurata koko maatalouden tuotoissa, kus- tannuksissa ja tulossa tapahtuneita muutoksia. Maatalouden koko- naislaskelman käyttö rajoittuu samoin koko elinkeinon tulotason vuosittaiseen seurantaan. Sitä käytetään maataloustuloneuvotteluissa tavoitehintojen ja hintapoliittisen tuen määrittämiseen.

Yritys- ja tulotilasto sekä tulonjakotilasto ovat verraten uusia, joten niiden antamaa aineistoa ei ole voitu toistaiseksi käyttää liioin hyödyksi tulotasovertailuissa. Kokonaislaskelmien perusai- neistona yritys- ja tulotilaston tiedot ovat olleet keskeisiä. Kotitaloustiedustelun ja kirjanpilotietojen tuloksia on käytetty useissa viljelijöiden tulotasoa koskevissa selvityksissä.

2.3. Viljelijöiden tulotasoa koskevia tutkimuksia

SAULIn (1951) tutkimus viljelijäperheiden elintasosta perustuu kirjanpitotiloilta kerättyyn aineistoon ja kohdistuu lähinnä tilivuoden 1937/38 tuloksiin. Tutkimuksen keskeinen tulokäsite on kokonaistulo, joka koostuu maa- ja metsätalouden liikeylijäämästä, (= maatalousylijäämä - viljelijäperheen arvioitu palkka), nettotuloista sivuansioista sekä viljelijäperheen arvioidusta palkasta. Verot, korot ym. rasitteet on vähennetty kokonaistulosta. Kokonaistulo on ollut käytettävissä kulutukseen, säästöihin ja pääoman lisäykseen eli investointeihin. Koska kokonaistulosta suuren osan on todettu menevän investointeihin ja riskin välttämiseksi säästöihin, päättyy Sauli mittaamaan elintasoa kulutusta koskevien tietojen perusteella. Kulutusmenojen on todettu kasvavan viljelmäsuuruusluokan mukaan hitaammin kuin kokonaistulojen. Yksityisten viljelijäperheiden tulo- ja kulutustasot vaihtelevat lähinnä perheen suuruuden ja rakenteen mukaan. Kokonaistuloihin on todettu vaikuttavan yrityksen kannattavuuden ja sivuansioiden laajuuden. Viljelijöiden elintason on laskettu vastaavan pienillä tutkimustiloilla teollisuusväestön elintasoa ja suurilla tiloilla virkamiesten elintasoa.

IHAMUOTILA (1968) on selvittänyt viljelijöiden työtulojen tasoa kirjanpitotiloilla. Työtulo on johdettu maa- ja metsätalouden yrittäjätulosta. Maatalouden osalta lähtökohtana on maataloustulo, joka on jaettu työ- ja pääomatuloksi näiden panosten arvojen suhteessa. Tämä on luonnollisesti sovinnainen ratkaisu, minkä todetaan tutkimuksessa vaikuttavan tuloksiin. Työtulojen tasoon vaikuttaa myös se, että viljelijöiden sivuansioluonteisia työtuloja ei ole otettu huomioon. Toisaalta laskennalliset työtulot tilan investointitöistä sisältyvät työtuloon. Tutkimuksessa on pyritty selvittämään viljelijän työtulo, joten maatalouden työtulo on vielä jaettu viljelijäperheen jäsenten kesken suoritettujen työpanosten suhteessa. Metsätaloudesta saatu työtulo on saatu hinnoittelemalla vastaava työpanos metsätyöntekijöiden palkoilla. Työtulojen tasoa on seurattu vuosilta

1956-1965 maan eri alueita ja suuruusluokkia edustavilta tiloilta. Lisäksi viljelijöiden työtuloja on verrattu sekä vuosityöntekijää että työtuntia kohti laskettuna maaseudun teollisuustyöntekijöiden vastaaviin tuloihin.

Viljelijöiden tulotasoa on selvitetty useissa komiteoissa ja toimikunnissa. Vuonna 1966 valmistui Tulotasokomitean mietintö, jossa oli tarkoitus selvittää ne perusteet, joita olisi noudatettava eri väestöryhmien tulotasoa toisiinsa verrattaessa. Komitea päätyi käsitukseen, että tulotasovertailuissa olisi käytettävä samanaikaisesti useampia eri tulokäsitteitä. Mietinnössä esitetään kolme tulotasovertailuun sopivaa tapaa: 1) työtulojen vertailu, 2) kaikkien tuotantoon osallistumisesta saatujen tulojen vertailu ja 3) käytettävissä olevien tulojen vertailu.

Työtulojen osalta komitea ehdottaa, että viljelijäväestön muita kuin maa- ja metsätaloudesta saatuja yrittäjätuloja samoin kuin palkansaajien mahdollisia yrittäjätuloja ei tulovertailussa oteta huomioon. Viljelijäväestön tulovertailussa otettaisiin huomioon maa- ja metsätalouden yrittäjätuloista työtulojen osuus sekä kaikki työsuhteen nojalla saadut tulot. Työtulot tulisi komitean mielestä laskea vuosityöntekijää kohti. Yrittäjätulon jakamisessa komitea suosittelee työ- ja pääomapanosten suhteessa jakamista.

Tuotantoon osallistumisesta saadut tulot lasketaan työsuhteen nojalla työstä saatujen tulojen, yrittäjätulojen ja omaisuustulojen summana. Käytettävissä oleviin tuloihin päästään, kun tuotantoon osallistumisesta saatuihin tuloihin lisätään saadut tulonsiirrot ja vähennetään välittömät verot ja muut annetut tulonsiirrot. Käytettävissä olevat tulot tulisi komitean mukaan laskea kotitaloutta kohti, kun tuotantoon osallistumisesta saadut tulot tulisi puolestaan laskea henkilöä kohti. Komitea ottaa kantaa varsin yksityiskohtaisesti siihen, mitä tuloeria kuhunkin esitettyyn tulokäsitteeseen tulisi sisältyä.

Viljelijäväestön ja palkansaajien tuloja selvitelleen komitean (1969) työ perustuu Tulotasokomitean ehdotuksiin. Selvityksessä tutkitaan toisaalta pääammatista saatuja tuloja toisaalta käytettä-

vissä olevia tuloja. Komitea on joutunut luopumaan yrityksestä selvittää tuotantoon osallistumisesta saadut tulot lähdeaineistoon sisältyneiden puutteiden vuoksi. Viljelijäväestön pääammatista saatuja tuloja on vertailtu kirjanpitoliloilta, joiden on katsottu antavan pääasiallisen toimeentulon maatilataloudesta. Käytettävissä olevien tulojen selvittäminen pohjautuu kotitaloustiedustelun tuloksiin. Tulolähteet komitea on ryhmittänyt seuraavasti:

- 1) Palkat
- 2) Maa- ja metsätaloudesta saatu yrittäjätulo
- 3) Muusta yritystoiminnasta saatu tulo
- 4) Omasta asunnosta saatu asuntoetu
- 5) Muut omaisuustulot
- 6) Oman työn laskennalliset tuotot investointiluntoisissa töissä
- + Tulonsiirrot

Komitean käyttämä ryhmittely poikkeaa jonkin verran kotitaloustiedustelussa käytetystä ryhmittelystä.

Viljelijäväestön tulotason kehitystä selvitellyt toimikunta (1975) on päättänyt tutkimaan tuotannontekijätulojen kehitystä kotitaloustiedustelun aineistoon perustuen. Tuotannontekijätulot on jaettu maa- ja metsätalouden yrittäjätuloihin sekä sivuansiotuloihin. Käytettävissä olevia tuloja on myös pyritty selvittämään, mutta toimikunta toteaa, että selvitys perustuu osaksi puutteellisiin tietoihin tulonsiirroista. Käytettävissä on ollut vain verotusta koskevia tietoja tulonsiirroista.

Kaikissa edellä mainituissa komitean ja toimikunnan mietinnöissä sekä tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, että tulotasoon vaikuttavat paitsi ansaitut tai saadut rahamäärät myös ns. ilmaisannit tai rahan ostovoima. Etenkin eri väestöryhmien tulotasoa verrattaessa voidaan todeta, että yhteiskunnan tarjoamat palvelut eivät jakaudu tasaisesti. Ilmaisantien mittaaminen ja arvioiminen on kuitenkin vaikeaa eikä sitä ole yhdistetty edellä mainittuihin tutkimuksiin. IHAMUOTILA (1968, s. 135) on verrannut viljelijöiden ja maaseudun palkansaajien tulojen ostovoimaa ja todennut, että ravintomenojen osalta viljelijöille hintataso on alhaisempi kuin palkansaajilla. Muiden hyödykkeiden hintatasossa esiintyvät ero todennäklisesti tasoittavat ostovoimien välisiä eroja.

Varallisuus on yksi viljelijöiden tulotasoon tai taloudelliseen asemaan vaikuttavista tekijöistä (HILL 1982, s. 312). Pääomavoitoista on kehittynyt mm. Englannissa, Tanskassa, muissa talousyhteisön maissa sekä Yhdysvalloissa ja Kanadassa merkittävä osa maanviljelijöiden saamista tuotoista. HILL (1982, s. 312) toteaa, että vaikka viljelijän tulotaso olisi alhainen, on hänen taloudellinen asemansa parempi kuin vastaavan tuloisilla palkansaajilla. Tähän vaikuttaa ennen kaikkea kohoava maan arvo, jota ei kuitenkaan tulotasovertailuissa oteta tavallisesti huomioon. Maissa, joissa vuokratiljely on yleistä, on kohoavalla maan arvolla merkitystä etenkin verrattaessa viljelijäomistajien ja vuokratiljelijöiden välisiä tuloeroja. Pääomavoitot ovat kuitenkin epävarmoja, ne voivat hävitä ennen kuin omaisuus myydään. Pääomavoitot eivät ole kovin likviidejä varoja eikä niiden mittaaminen ole helppoa. Niiden merkitys Suomen oloissa lienee varsin vähäinen ja vaikeasti mitattavissa.

Maatalouden tuloja ja tulonjakoa on selvittänyt AALTONEN (1981) maatilatalouden yritys- ja tulotilaston pohjalta. Tilasto antaa mahdollisuudet paitsi koko maatalouden myös eri alueiden, tuotanto-suuntien ja tilasuuruusluokkien välisten tulotasovertailujen suorittamiseen. Tutkimuksessa on otettu tuloja kuvaavaksi tunnusluvuksi maatalouden puhdas tulo, josta vähennetään 3/4 maatilatalouden vieraan pääoman koroista. Tutkimus on rajattu käsittämään maataloustuotannosta saatua tuloa, viljelijöiden muita tuloja ei siis ole pyritty selvittämään. Maataloudesta saatua tuloa on seurattu vuosilta 1975-78. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää maatalouden sisäisiä tuloeroja ja niihin vaikuttaneita tekijöitä, ei niinkään verrata viljelijöiden tulotasoa muiden työnteekijöiden tuloihin.

3. RAHOITUS

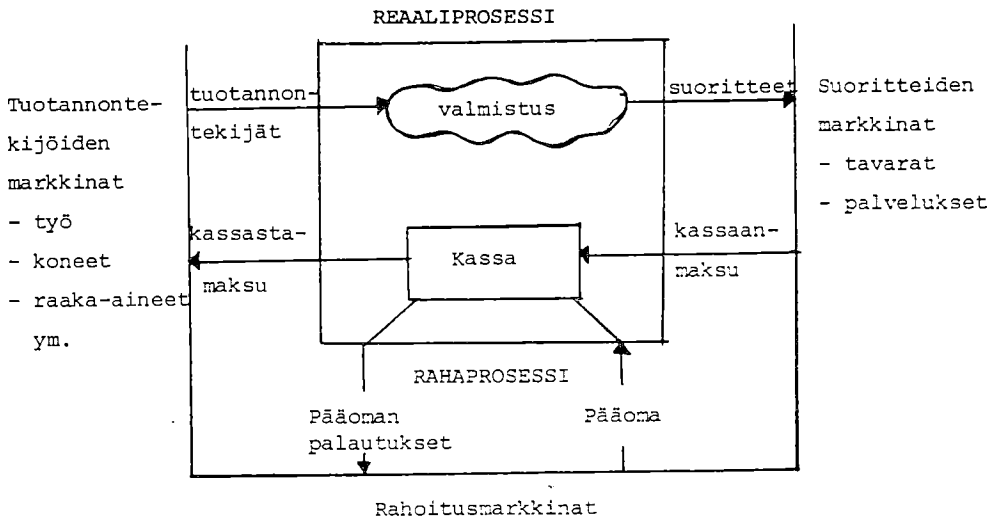
Tulotaso kuvaa joko tuotannontekijöille saatua korvausta tai kulu-
tukseen ja säästämiseen käytettävissä olevaa rahamäärää. Tulotaso
ei kuitenkaan kerro kaikkea yksilön, yrittäjän, elinkeinon tai
yhteiskunnan taloudellisesta asemasta. Tulotaso on tavallaan
mittari, joka heilahtelee muitten taloudellisten voimien vaiku-
tuksesta. Taloustieteessä on yleisesti hyväksytty, että tulojen
vaihtelu riippuu pitkälle investointien vaihteluista (SAMUELSON
1976, s. 220). Investoinneilla on kerroinvaikutus kansantuloon.
Ensinnäkin investointien muutos vaikuttaa yhtä suuren muutoksen
kansantulossa ja toiseksi investointi panee liikkeelle tapahtu-
maketjun, jossa kulutus ja säästäminen muuttuvat (SAMUELSON 1976,
s. 232). Investoinnit ja rahoitus liittyvät läheisesti yhteen.
Rahoituksen määritelmän mukaan rahoitukseksi kutsutaan kaikkia
niitä keinoja, joilla investointitarpeet voidaan kattaa. Rahoitus-
kysymyksiä tullaan tässä kappaleessa käsittelemään jonkin verran
teorian kannalta sekä viljelijän kannalta.

3.1. Rahoituksen teoriaa

Rahoituksen päämuodot ovat pääomarahoitus ja tulorahoitus. Pää-
omarahoitus jaetaan yleensä kahteen rahoitusmuotoon; omaan ja
vieraaseen pääomaan. Maatilayrityksessä oma pääomarahoitus koos-
tuu lähinnä säästöistä. Vierasta pääomaa hankitaan rahoitusmark-
kinoilta; rahalaitoksilta ja valtiolta. Maatilayrityksen tulora-
hoitus sisältää maataloudesta, metsätaloudesta ja sivuansioista
saadut nettotulot.

Rahoituksen ongelmat liittyvät sen riittävyyteen ja kustannuksiin.
Rahan lähteiden olisi katettava rahan käyttö. Tällöin on yrittäjän
ratkaistava: 1) miten rahaa saadaan ja 2) miten rahaa käytetään.
Rahoituksen kustannusongelmalla ymmärretään sitä, että rahan käyttö-
tarkoituksen on tuotettava niin paljon, että rahoituksen kustannuk-
set (esim. korot) voidaan kattaa. Kustannusongelmaan liittyy myös
vaihtoehtoisten rahanlähteiden valinta (KETTUNEN, P. 1971, ss. 13-14).

Rahoituksen perusongelma johtuu reaali-prosessien ja rahavirtojen ajallisesta järjestyksestä. Tuotantoa varten joudutaan hankkimaan ja maksamaan tuotantopanokset aikaisemmin kuin niistä saatavista tuotteista saadaan myyntituloja. Yrityksen talousprosessi (reaali- ja rahoitusprosessit) kuvaa mm. KETTUNEN (1971, s. 11) seuraavasti:

Yritys on kolmenlaisten markkinoiden ympäröimä, tuotannontekijöiden, suoritteiden ja rahoitusmarkkinoiden. Yrityksen kassa toimii näiden markkinoiden tasapainottajana. Kun reaali-prosessi ts. tuotanto pannaan alkuun tarvitaan tuotannontekijöitä, joiden maksamiseen tarvitaan rahaa, tavallisesti aikaisemmin kuin tuotteista saadaan myyntituloja. Rahoituksen tehtävä on tämän kassatamaksujen ja kassaanmaksujen välisen aikaeron kattaminen.

Amerikkalaisessa rahoituksen teoriassa esitetään rahoituksen perusongelmat seuraavien kolmen kysymyksen muodossa (KETTUNEN, P. 1971, s. 14):

- 1) Mihin kohteisiin pääomat sijoitetaan?
- 2) Paljonko pääomia investoidaan?
- 3) Mistä lähteistä pääomat hankitaan?

Nämä kysymykset selvittävät myös rahoituksen riittävyys- ja kustannusongelmat. Kysymyksien perusteella voidaan päätellä, että investointi- ja rahoituskysymykset liittyvät läheisesti toisiinsa.

Rahoituksen analysoinnin apuvälineenä käytetään ns. taselaskelmia. Taseanalyysi perustuu kirjanpidon kassatapahtumiin. KETTUNEN (1971, s. 222) esittää kustannusten etuoikeusjärjestyksen perusteella seuraavanlaisen taselaskelman:

Myyntituloina kertyneet rahat
- lyhytvaikutteisten tuotannontekijöiden hankinnan aiheuttamat maksut (esim. raaka-aineet, palkat)
<hr/>
= kassajäämä Ia
+ muina tuloina kertyneet rahat
<hr/>
= kassajäämä Ib
- voitonjako
verot
korot
osingot
<hr/>
= kassajäämä II
- investoinnit
<hr/>
= kassajäämä III
- pääoman sijoitukset
+ pääoman hankinta
<hr/>
= + 0

Maatalousyrityksen rahoituslaskelmista on esitetty useita sovellutuksia, joita myöhemmin kuvataan tarkemmin. Taseanalyysistä johdetaan useita erilaisia rahoituksen tunnuslukuja, jotka palvelevat etenkin rahoittajaa. Tässä luetellaan muutamia tärkeimpiä tunnuslukuja (KETTUNEN, P.1971, s. 224-227).

- 1) Kassajäämä II, joka on kannattavuuden absoluuttinen mittaluku
- 2) Kassajäämä Ib-verot/koko pääoma. Tulos kuvaa sijoitettujen rahojen takaisin kertymisen vauhtia.
- 3) Lainojen hoitokykyä mittaavia suureita ovat esim.
 korollinen vieras pääoma/voitto + poistot
 korollinen vieras pääoma/kassajäämä II

- 4) Suhde vieras pääoma/oma pääoma kuvaa rahoitusriskiä
- 5) Kassajäämää II/investoinnit. Suure mittaa tulorahoituksen osuutta investoinneista.

Rahoituksen analysointi taselaskelmien avulla antaa tärkeää tietoa yrityksen rahoituspolitiikan hoidosta sen tulevaa toimintaa ajatellen. Kun yritystä halutaan kehittää esim. investointeja tekemällä, tarvitaan rahoitus suunnittelua. Rahoitus suunnittelun pääongelmat liittyvät investointimenolla saavutettavan tulon suuruuteen, varmuuteen ja odotusaikaan (KETTUNEN, P. 1971, s. 175). Suunnittelun apuna käytettäviä laskentamenetelmiä on useita, niistä mainittakoon pääoma-arvomenetelmä, annuiteettimenetelmä, sisäisen korkokannan menetelmä ja takaisinmaksuajan menetelmä. Verot ja inflaatio vaikuttavat investointien kannattavuuteen ja ne on otettava rahoitus suunnittelussa huomioon (KETTUNEN, P. 1971, ss. 177-204).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole paneutua rahoituksen suunnitteluun liittyviin kysymyksiin tarkemmin. Sen sijaan seuraavissa luvuissa tarkastellaan lähemmin niitä kysymyksiä, jotka liittyvät maatilayrityksen rahoituksen muotoihin ja taselaskelmiin.

3.2. Maatilatalouden rahoitusmuodot

Maa- ja metsätalouden kuten muidenkin elinkeinojen vieraan pääoman tarve on jatkuvasti kasvanut. Maatalouden kannattavuustutkimuksessa mukana olevilla tiloilla ovat velat lisääntyneet keskimäärin 18,8 % vuodessa 1970-luvulla (HANHILAHTI 1982, s. 168). Kun velkojen osuus varoista oli 1970-luvun alussa kirjanpitolitoilla n. 14 %, oli se vuonna 1980 jo n. 20 %. Luottokantatilaston mukaan oli vuoden 1980 lopussa koko maatilatalouden luottojen määrä noin 10 500 milj. mk (Tilastotiedotus RT 1981:52, s. 19). Valtion varoista välitettyjä lainoja tästä oli noin 2 400 milj.mmk eli lähes 23 %. (Vertailun vuoksi mainittakoon, että koko teollisuuden luottokanta oli vastaavana ajankohtana noin 47 000 milj.mmk.)

Maatilatalouden rahalaitoksilta saamasta rahoituksesta Osuuspankkien osuus on ollut noin 50 %, säästöpankkien noin 30 % ja liikepankkien noin 8 % (Tilastotiedotus RT 1981:52, s. 18).

Valtion osuus maatilatalouden rahoittajana on tärkeä. Maataloudelle on tyypillinen piirre se, että tulot ovat pääoman tarpeeseen verrattuna suhteellisen pienet ja pienemmät kuin muissa elinkeinoissa. Tästä johtuen maatalouden velan- ja koronmaksukyky eivät ole riittävät (TUISKU 1975, s. 13). Toisaalta maatalous tarvitsee moniin tarkoituksiin tavallista pitkäaikaisempia luottoja, joita rahalaitokset eivät voi myöntää. Mm. näistä syistä valtion on myönnettävä maataloudelle pitkäaikaisia ja halpakorkoisia lainoja. Kokonaan valtion varoista, Maatalouden kehittämisrahaston kautta myönnetään nk. maankäyttölainat (maanostoon, sisarosuuksiin, asuntoihin, tuotantorakennusten rakentamiseen, perusparannuksiin jne), maatilalainat yms. Nämä luotot on tarkoitettu pääasiassa pienille tiloille (TUISKU 1976, s. 15). Osalle maatalouden lainoista valtio myöntää korkotukea. Tällaisia lainoja ovat perusluottolainat (maanostoon, sisarosuuksiin, rakentamiseen), salaojitusluotot, maatilalain edellyttämät lainat ja satovahinkolainat yms. Perusluottoa myönnetään pääasiassa suurille maataloille. Valtion varoista myönnetyt luotot ovat olleet kuitenkin riittämättömät maatalouden tarpeeseen nähden.

IHAMUOTILA ja LEHTINEN (1980) ovat tehneet maatilatalouden investoinneista ja niiden rahoituksesta tutkimuksen, jossa selvitetään mm. investointien rahoitusrakennetta tilakoon, viljelijän iän ja tilan tuotantosuunnan mukaan. Rahoitusmuodot on jaettu omarahoitukseen ja lainarahoitukseen. Oma rahoituksessa on kiinnitetty huomiota metsätulojen osuuteen. Lainarahoitus koostuu valtion lainasta, korkotukilainoista, tavallisesta pankkilainasta ja muusta lainasta. Investoinnit on ryhmitelty varsinaisiin maatalousinvestointeihin (koneet, perusparannukset, rakennukset, peltomaan osto) sekä muihin tilan investointeihin, joihin kuuluu myös sisarosuuksien lunastaminen. Tutkimusaineisto on kerätty maatilahallituksen vuositilaston otantatiloilta haastatteluina. Tulokset on saatu noin 7 200 vastanneelta tilalta.

Tutkimustilojen investoinneista lainarahoituksen osuus oli keskimäärin 47 %. Sukupolvenvaihdojen ja peltomaan oston yhteydessä ovat tilat joutuneet turvautumaan pääasiassa lainapääomiin (noin 80 %). Valtion lainojen osuus investointien rahoituksessa oli suurin 10-20 peltotehtaan tiloilla. Tavallisen pankkilainan osuus oli peltomaan ostoihin käytetyistä lainoista yllättävän korkea, yli 70 %. Eri tuotantosuunnista sikataloutta harjoittavilla tiloilla oli lainarahoituksen osuus investointimenoista suurin. Viljelijän iän mukaan lainarahoitusosuus oli suurin nuorilla viljelijöillä, joilla oman rahoituksen absoluuttinen määrä tosin oli suurempi kuin muilla viljelijöillä. Alueellisista rahoitusrakennetta koskevista eroista näkyi, että valtion varoista myönnettyjen lainojen osuus oli korkein Pohjois-Suomessa.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että valtion myöntämän rahoituksen merkitys on oleellinen erityisesti nuorten viljelijöiden ja maatalouden rakennerationalisoinnin kannalta. Edelleen voidaan todeta, että viljelijät joutuvat turvautumaan tavanomaisiin pankkilainoihin tarpeettoman usein, koska valtion varoista myönnettävät lainat eivät riitä kaikkiin hankkeisiin.

3.3. Maatilayrityksen rahoituslaskelmat

Maatalousyritystä ympäröivät rahoitusmarkkinat luovat ne edellytykset, jotka jokainen yksityinen viljelijä joutuu ottamaan huomioon investointeja tehdessään. Yrityksen ulkopuolelta saatava vieras pääoma muodostaa kuitenkin vain osan tarvittavasta rahoituksesta. Yrittäjän eli viljelijän olisi tehtävä selvitys myös omarahoitusmahdollisuuksistaan, omasta pääomastaan ja tulorahoit-

tuksestaan. Tässä luvussa tullaan tarkastelemaan muutamaa esimerkkiä maatilayrityksen rahoituslaskelmista. Tarkoituksena on johtaa myöhemmin kirjanpito-tilojen rahatulo- ja rahamenotietoihin soveltuva rahoituslaskelma, jonka avulla pyritään vertailemaan erilaisten tilojen rahoitusasemaa.

Maatilayritys muodostuu tavallisesti ainakin kolmesta eri osasta, maataloudesta, metsätaloudesta ja viljelijän yksityistaloudesta. Usein maatalousyritykseen kuuluu myös sivuansiotalouden osa. Viljelijä eli yrittäjä tekee päätökset kaikissa näissä osissa. Rahoituksen tarkastelu ei ole mielekästä rajata koskemaan pelkästään yhtä yrityksen osaa, vaan koko maatalousyritystä kaikkine osineen (HALKILAHTI 1978, s. 17).

AIROLA ym. (1977, s. 33-34) on muodostanut maatalousyrityksen rahavirtamallin ja sen pohjalta rahoituslaskelman, jonka kaava on seuraava:

Maatalouden tulot
- lyhytaikaiset maksut (palkat, kotieläinmaksut, <u>kasvinviljelymaksut, energia, kalusto, vuokrat)</u>
JÄÄMÄ Ia
+ metsätulot (netto)
JÄÄMÄ Ib
+ sivuansiot (netto)
JÄÄMÄ Ic
- korot
- verot
JÄÄMÄ II
- investoinnit
JÄÄMÄ III
+ vieraan pääoman muutos
JÄÄMÄ IV

Laskelma eroaa normaaliin yrityksistä laadittuun kassavirtalaskelmaan verrattuna osingon ja pääoman muutosten laskemisessa (vrt. s. 18). Tästä syystä laskelma ei pääty nolnaan, vaan jäämään IV. AIROLA ym. on soveltanut kaavaa maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tulosten analysointiin. Osinkoja ts. voitonjakoon liittyvää viljelijän käytettävissä olevaa tuloa ei verotusaineis-

tossa ole laskettu, ei myöskään oman pääoman, lähinnä säästöjen muutoksia ilmoiteta. Metsätulojen osalta on turvauduttu metsätalaston tietoihin, jotka ilmentävät vain viljelijöiden keskimäärisiä metsätuloja.

HANHILAHTI (1982, s. 166) on muodostanut kirjanpito-tilojen tuloksiin pohjautuvan rahoituslaskelman soveltaen kustannusten etuoikeusjärjestystä.

Maatalouden rahatulot (ei omaisuuden myyntiä)
- rahamenot (ei investointimenoja)
Rahoitusjäämä Ia
+ metsätalouden nettorahatulot
Rahoitusjäämä Ib
+ sivuansiotalouden nettorahatulot
Rahoitusjäämä Ic
+ yksityistalouden rahatulot
Rahoitusjäämä Id
- korot, vuokrat, eläkkeet
- verot
- yksityistalouden rahamenot
Rahoitusjäämä IIa (=tulorahoitus)
- asuinrakennusinvestoinnit
Rahoitusjäämä IIb (=tulorahoitus maatalouteen)
- kone- ja kalustoinvestoinnit (netto)
- muut maatalousinvestoinnit (netto)
Rahoitusjäämä III
- lainojen lyhennykset
+ otettu lainaa
+ muu rahoitusomaisuuden muutos (mm. säästöt)
= 0

Hanhilahden esittämä laskelma eroaa Airolan ym. mallista mm. yksityistalouden rahamenojen ja -tulojen osalta. Hanhilahden mallissa yksityistalouden rahamenot rinnastetaan ns. voitonjakoon, jonka asema kustannusten etuoikeusjärjestyksen mukaan on korkojen ja verojen jälkeen (vrt. s.18). Asuinrakennusinvestoinnit on rinnastettu yksityistalouden menoihin ja vähennetty ennen maatalouden investointeja. Laskelmassa päädytään nollaan toisin kuin Airola ym. koska kaikki tulo- ja menoerät on voitu selvittää, myös osingot (=yksityistalouden rahamenot) ja pääoman muutokset. Hanhilahden muodostama kaava tulee olemaan tässä tutkimuksessa rahoituslaskelmien perustana, joten myöhemmin sitä tullaan käsittelemään vielä tarkemmin.

Tanskalainen SØRENSEN (1972) on kehittänyt maatalouden rahoituslaskelman tavanomaisesta liike-tuloslaskelmasta. Poistoja ei laskelmassa kuitenkaan käsitellä, vaan liikeluksekseksi saatu jäämä on osittain katetta poistoille, rahoituskustannuksille (=korot) ja voitolle.

Tuotto
- muuttuvat kustannukset
= Kate I
- kiinteät kustannukset (ei sis. poistoja)
= liike-tulos
- poistot
= Oman pääoman tuotto
- korkomenot
= nettotulo

Rahoituksen analyysissä Sørensenen lähtee toisaalta siitä, mihin rahaa on sidottu ja toisaalta, miten rahoitus on järjestetty. SØRENSEN (1972, s. 391-392) laskee ensin rahan käytön ja sitten rahoituksen muodostamisen.

1. Rahan käyttö

Investoitu varastoihin
-"- karjaan
-"- koneisiin
Lainojen lyhennykset
Korkomenot, vuokrat
<u>Yksityistalouteen</u>
Yhteensä

2. Rahoituksen muodostuminen

Maatalouden liike-tulos (poistoja ei vähennetty)
Muut tulot
Varastojen lisäys
Lainojen nostot
Tilivelkojen lisäys
<u>Maksuvälineiden käyttö</u>
Yhteensä

Rahan käytön ja rahoituksen muodostumisen on oltava yhtä suuret. Sørensenin laskelma poikkeaa edellä esitetyistä laskelmista lähinnä varastoihin sidotun rahan ja varastopääoman lisäyksen suhteen. Lisäksi Sørensenin lähtökohtana on perinteinen liike-tuloslaskelma, joka poikkeaa jonkin verran rahavirtalaskelmista, joihin puolestaan Hanhilahti ja Airola ym. perustavat työnsä.

Kanadalaiset BARRY & PHILLIPS (1972) ovat tutkineet kassavirta-laskelmien hyväksikäyttöä erilaisten tilojen maksukykyisyyttä, rahoitusasemaa ja hyvinvointia mitattaessa. Heidän laskelmassaan lähtökohtana on selvittää toisaalta kassatulot ja toisaalta kassamenot. Kaikki kassaan tulleet tulot lasketaan omana ryhmänään samoin menot. Vuoden alku- ja loppukassa otetaan huomioon.

Vuoden alkukassa
Maatalouden myyntitulot
Omaisuuksien myyntitulot
Tilisaatavat
Jatketuista lainoista saatu rahaa
<u>Luoton otto (liikeluotot, lyhytaikaiset, pitkäaikaiset luotot)</u>
Kokonaistulot
Maatalouden menot
Omaisuuksien osto
Tilivelat
Lainojen lyhennykset
Kulutusmenot
<u>Vuoden loppukassa</u>
Kokonaismenot

Laskelma muistuttaa Sørensenin laskelmaa (vrt. s.24) varastojen muutoksia lukuunottamatta. BARRYn & PHILLIPSin (1972. s, 61) tutkimuksessa on vertailtu neljää eri tuotantosuuntaa edustavaa tilaryhmää: maito-, naudanliha-, kasvinviljely- ja sikatiloja. Suurimmat rahavirratt olivat naudanlihaa tuottavilla tiloilla, alhaisimmat maitotiloilla. Maito- ja kasvinviljelytiloilla luoton oton osuus kokonaistuloista oli n. 20 %, kun naudanliha- ja sikatiloilla luoton otto vastasi noin 40 prosenttia kokonaistuloista. Tulotarkastelussa todettiin, että kaikilla muilla tiloilla paitsi sikatiloilla maatalouden nettotulot olivat suuremmat kuin kulutusmenot. Sivuansioiden merkitys olikin suurin sikatiloilla. Yllättävään tulokseen tutkimuksessa päädyttiin maitotilojen tulotason ja kulutuksen suhteen. Vaikka tulotaso oli toiseksi korkein maitotiloilla, kulutus oli alhaisin. Tämän tulkittiin johtuvan siitä, että perinteisillä maidontuottajilla Kanadassa ei ole yksinkertaisesti aikaa "nauttia tuloistaan".

4. TUTKIMUKSESSA KÄYTETTÄVIEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

Tulotasoa ja rahoitusta koskevissa kappaleissa on tehty selkoa yleisistä tuloja ja rahoitusta koskevista käsitteistä ja laskelmista sekä erityisesti maatalouteen sovelletuista käsitteistä ja laskelmista. Seuraavassa määritellään maatalouden kannattavuus-tutkimuksessa mukana olevien kirjanpito-tilojen tulo- menotietoihin perustuvat viljelijöiden tulotasoa ja rahoitusasemaa kuvaavat käsitteet ja laskelmat. Tarkastelun kohteena on koko maatilayritys kaikkine osineen, maa- ja metsätalous, sivuansiotalous sekä yksityistalous mukaanlukien. Liitteissä 1 ja 2 esitetään kirjanpito-tilojen aineistosta saatavat tulo-menokaavakkeet.

Rahatuloksi ja -menoiksi lasketaan tilivuoden käteistulot ja -menot. Rahaliikkeeseen perustuvassa laskelmassa ei lasketa poistoja. Poistot korvataan investointimenojen ja omaisuuden myyntitulojen erotuksella. Varastojen arvoa ei rahaliikkeessä myöskään tarvitse selvittää. Investointien vaihtelu vuodesta toiseen saattaa vaikuttaa voimakkaasti rahaliikkeeseen perustuvaan tulokseen, jos tarkastellaan yksityisten tilojen tuloksia, mutta usean vuoden tuloksiin tai yritysryhmän keskiarvotuloksiin tällä ei ole suurta merkitystä (HANHILAHTI 1982, s. 163).

Rahatulot koostuvat maatalouden, metsätalouden, sivuansiotalouden ja yksityistalouden tuloista. Omaisuuden myynnistä saadut tulot lasketaan omana ryhmänään. Maataloudesta saadut tulot muodostuvat tuotteiden myyntituloista, vuokratuloista, valtion vuotuisavustuksista (välitön tuki ja katokorvaukset) sekä eräistä muista pienehköistä tuloeristä, kuten tarvikkeiden myyntituloista. vahingonkorvauksista yms. Metsätuloihin lasketaan puutavaran myynnin lisäksi myös metsämaan myyntitulot. Näitä tuloja on kuitenkin erittäin vähän. Sivuansiotalouden tulot sisältävät varsinaisista sivuansioista saadut tulot sekä muut sivuansiot, kuten korko- ja osinkotulot. Yksityistalouden tulot koostuvat yksityisirtaimiston myynnistä ja erilaisista sosiaalisista avustuksista (lapsi- ja perhelisät yms) sekä mm. maatalousyrittäjäeläkkeistä (Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuosi 1978. ss. 20-21).

Rahamenot on jaoteltu seuraaviin pääryhmiin: maatalous, metsätalous, sivuansiotalous, yksityistalous sekä investoinnit. Maatalouden rahamenot sisältävät maatalouteen kohdistuvat lyhytvaikutteiset menot ja vuokramenot, jotka tässä tutkimuksessa tullaan käsittelemään erikseen. Yksityistalouden menoihin on laskettu ns. verotuksessa osittain vähennyskelpoiset menot, yksityisauto- ja puhelinmenot.

Maatalousyrityksen rahaliikkeeseen kuuluu muitakin tulo- ja meno-eriä edellä lueteltujen lisäksi. Tulopuolella on ilmoitettu veronpalautuksien määrä, talletuksien nostot, osakkeiden ja obligatioiden myyntitulot sekä velkojen otot. Menopuolella on vastaavasti tiedot veroista, talletuksista, velanlyhennyksistä sekä velkojen koroista ja eläkkeistä.

Kirjanpidossa laskettujen tuloerien summaan tulee lisätä vuoden alkukassa ja vähentää vuoden loppukassa, jotta päästäisiin menojen yhteenlaskettuun summaan. Kassanmuutokset ovat kuitenkin suhteellisen vähäisiä, ja koska kassatilanteita ei ole käsiteltyssä aineistossa ilmoitettu, tyydytään tutkimuksessa mainitsemaan vain kassamuutosten laskennalliset arvot (ks. liitteet 8a-d).

4.1. Käytettävissä oleva tulo

Edellä esitettyyn kirjanpitotilojen rahaliikkeeseen perustuen voidaan viljelijöiden tulotasosta muodostaa melko tarkka laskelma. Laskelma poikkeaa tavanomaisista tulotasolaskelmista lähinnä pitkävaikutteisten yritystoimintaan kohdistuvien menojen osalta. Kun yrittäjätulon laskemisessa käytetään yleensä poistomenetelmää, lähdetään rahaliikkeeseen perustuvassa laskelmassa investointimenoista. Samalla mukaan otetaan lainausliike ts. velkojen lyhenykset ja nostot. Kuten jo aikaisemmin on todettu, investointimenoihin perustuva tulos saattaa vaihdella yksittäisten tilojen osalta vuosittain hyvin voimakkaasti, mutta tilaryhmien keskiarvona tulos tasoittuu. Luonnollisesti pitkää aikaväliä tarkasteltaessa tilaryhmittäinkin tuloksista saattaa kuvastua nousu- ja laskukausien

vaikutus eli voimakkaan tai heikon investointikauden vaihtelut. Luottomarkkinoilla vallitseva kireys (=luottojen saatavuus ja ehdot) vaikuttaa tulotasoon, mitä kireämmät markkinat ovat sitä alhaisempi on tulotaso ja päinvastoin (KORKMAN 1981, s. 9).

Tarkasteltavaksi tulokäsitteeksi on tutkimuksessa valittu käytettävissä oleva tulo. Vaikka käsite ei voi perustana olevan kirjanpito-tilojen rahaliikkeen vuoksi täysin vastata perinteisiä tulotaselaskelmia, on laskelmassa pyritty noudattamaan aikaisempia suosituksia (ks. s. 14). Maa- ja metsätalouden nettorahatulot vastaavat yrittäjätuloja, sivuansiotalouden tulot voi rinnastaa palkkatuloihin ja yksityistalouden tulot saatuihin tulonsiirtoihin. Omaisuustulot sisältyvät osittain maatalouden rahatuloihin vuokratuloina ja sivuansiotuloihin korkotuloina. Omaisuustuloja ei tässä yhteydessä eritellä, koska vuokratuloja vastaaviin eriin kohdistuvia menoja ei käytettävissä olevien tietojen perusteella voida selvittää. Omasta asunnosta saatua asuntoetua eikä muita laskennallisia tuloneriä oteta laskelmassa huomioon. Sen sijaan vuoden 1979 osalta on selvitetty mm. asuntoedun, investointitöiden ja oman tilan tuotteen arvo ja sen merkitys tulotasoon.

Käytettävissä oleva tulo on laskettu seuraavasti:

Maatalouden rahatulot	
- lyhytvaikutteiset rahamenot	
Maatalouden nettorahatulot	1)
+ Metsätalouden - " -	1)
+ Sivuansiotalouden - "-	1)
+ Yksityistalouden tulot	
Tulot yhteensä	
- Korot	
- Verot + veronpalautukset	
- Vuokrat, eläkkeet	
Erotus	
+ Maatalousinvestoinnit (netto)	
- lainojen otto-lyhennykset	
Viljelijän yksityistalouteen käytettävissä oleva tulo	

1) Investointimenot vähennetty

Metsätalouden ja sivuansiotalouden nettotuloissa on huomioitu investointimenot (metsämaan osto yms.), joitten määrä on vähäinen. Korkomenot, verot, vuokrat ja eläkkeet on käsitelty koko yritystä yhteisesti rasittavina menoina ja vähennetty ne kokonaistuloista. Maatalousinvestoinnit on ilmoitettu nettomääräisinä, ts. investointirahamenoista on vähennetty omaisuuden myyntitulot. Asuinrakennusinvestoinnit eivät sisälly maatalousinvestointeihin, vaan ne on siirretty yksityistalouden investointeihin. Lainausliikettä ei kirjanpidossa ole eritelty lainakohteitten tai -lähteitten mukaan, joten tässä on tyydyttävä käsittelemään lainat yhtenä eränä kohdistuivatpa ne sitten maatalouteen tai johonkin muuhun yrityksen osaan.

Käytettävissä oleva tulo on jaettavissa viljelijän yksityiseen kulutukseen, yksityistalouden investointeihin ja säästöihin. Kaikista näistä eristä kirjanpidossa on kerätty tiedot. Käytettävissä olevat tulot tullaan ilmoittamaan tilaa (perhettä) kohti. Kirjanpilotiloilta on vain osittain koottu tiedot viljelijäperheiden koosta tai rakenteesta. Tästä aiheutuu vaikeuksia laskea luotettavasti tuloja henkilöä kohti. Henkilöä kohti lasketut tulot tullaan laskemaan vuoden 1979 viljelijäperheiden kokoa koskevien tietojen pohjalta siltä osin kuin se on ollut mahdollista.

4.2. Rahoitusasema

Rahoitusasemaa koskevien laskelmien perustana käytetään HANHILAHDEN (1982, s. 166) esittämää kaavaa osin yksinkertaistettuna. Laskelman alkuosa muistuttaa käytettävissä olevan tulon laskentamallia. Tulolaskelmassa on pyritty selvittämään viljelijän yksityiseen käyttöön jäävä tulon osa, kun rahoituslaskelmassa sen sijaan myös yksityistalouden käyttämä rahamäärä vähennetään tuloista, jotta saataisiin selville investointien rahoitukseen käytettävä rahoitusjäämä. Rahoituslaskelman muoto on tässä tutkimuksessa seuraava:

Maatalouden rahatulot
- lyhytvaikutteiset rahamenot
Rahoitusjäämä Ia
+ Metsätalouden nettorahatulot ¹⁾
+ Sivuansiotalouden -"- ¹⁾
+ Yksityistalouden rahatulot
Rahoitusjäämä Ib
- Korot, vuokrat, eläkkeet
- Verot + veronpalautukset
- Yksityistalouden rahamenot
Rahoitusjäämä IIa (Tulorahoitus)
- Asuinrakennusinvestoinnit
Rahoitusjäämä IIb (Tulorahoitus maatalouteen)
- Maatalousinvestoinnit (netto)
Rahoitusjäämä III
- Lainojen lyhennykset
- Otettu lainaa
+ Muu rahoitusomaisuuden muutos
= 0

¹⁾ investointimenot vähennetty

Maatalouden rahatuloihin ei lasketa omaisuuden myyntituloja eikä rahamenoihin investointimenoja. Kyseiset tulo- ja menoerät käsitellään laskelman loppuosassa nettoinvestointeina. Sen sijaan metsätalouden ja sivuansiotalouden investointimenot ja omaisuuden myyntitulot sisältyvät nettorahatuloihin, tosin näiden erien merkitys on varsin vähäinen. Yksityistalouden rahatuloihin kuuluvat niinikään omaisuuden myynnistä saadut tulot ja rahamenoihin muut kuin asuinrakennusten investointimenot. Näin on päästy maatalousinvestointien rahoitusmahdollisuuksien selvittämiseen. Rahoitusjäämä IIb kuvaakin tulorahoitusta maatalouteen.

Rahoitusasemaa selittävästä tunnusluvuista on tässä tutkimuksessa laskettu muutama. Velan takaisinmaksuajan mittarina on laskettu varsinaisten velkojen osuuden selvittämiseksi rahoitusjäämä 1b. Mitä alhaisemman arvon tämä luku saa, sitä nopeammin velka voidaan maksaa takaisin. Tulorahoituksen osuus maatalouden investoinneista lasketaan seuraavan suhteen avulla: rahoitusjäämä IIb/maatalouden investointimenot. Mitä suurempi suhdeluku on, sitä enemmän tuloilla voidaan rahoittaa investointeja.

Rahoitustarvetta kuvaava mittari on rahoitusjäämä III. Kun rahoitusjäämä III on positiivinen, jää viljelijälle vuoden tuloksesta rahaa säästöön, kun jäämä on negatiivinen, on lisättävä lainoja tai kulutettava entisiä talletuksia. Lisäksi ilmoitetaan velkojen osuus (%) varoista sekä lainojen hoitokyvyn mittarina lainojen korkojen ja lyhennyksien suhde rahoitusjäämään Ib. Velkojen osuus varoista riippuu suuresti varojen arvostamisesta, joten suhdeluku ei ole töysin luotettava. Rahoittajan kannalta varat ovat luonnollisesti tärkeä takeitten analysoinnissa.

5. TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineisto on koottu maatalouden kannattavuustutkimuksessa mukana olleitten kirjanpito-tilojen lasketuista keskiarvotiedoista vuosilta 1977-1980. Vuodelta 1979, joka edustaa melko normaalia vuotta sääoloiltaan, on kerätty lisäksi tilakohtaista aineistoa. Vuoden 1979 oletetaan edustavan tutkimuskauden keskimääräisiä olosuhteita. Aineiston pääosa on saatu kirjanpito-tilojen tuotantosuunnittain kootuista atk-tulostuksista, jotka sisältävät rahaliikettä, ts. rahatuloja ja -menoja koskevat tiedot. Tilojen työnkäyttöä ja varallisuutta koskevat tiedot on poimittu niinikään atk-tulostuksista. Sen sijaan vuoden 1979 tilakohtainen aineisto on kerätty manuaalisesti lasketuilta lomakkeilta (ks. liite 3), joista ilmenevät luontais- tuotteiden käyttöä koskevat tiedot ja asuntoedun suuruus. Viljelijäperheen koko on ilmoitettu vain osalta tiloja.

5.1. Tutkimustilojen sijainti, koko, tuotantosuunta ja lukumäärä

Tutkimustilat on valittu Etelä-Suomen, Sisä-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan kirjanpitoalueilta (ks. liite 4). Etelä-Suomen alueelta on mukana kolme tuotantosuuntaa, maitotalous (=nautakarja I), sikatalous ja viljanviljely. Sisä-Suomesta on otettu alueen tyypillistä tuotantoa, maidontuotantoa edustavia tiloja ja Etelä-Pohjanmaalta sikataloutta edustavia tiloja.

Aineistoon on pyritty valitsemaan tyypilliset perheviljelmät, joten pienimmät ja suurimmat tilat on karsittu pois. Pienillä, alle 10 hehtaarin tiloilla toimeentulomahdollisuudet pelkän maataloustuotannon avulla ovat heikot ja toisaalta suuria yli 30 hehtaarin tiloja on kaikista maatiloista vain noin 5 %. Rationaalisessa maataloudessa perheviljelmän koko on suurempi kuin tutkimukseen valittujen tilojen koko. Esim. intensiivisessä maidontuotannossa ovat TORVELA ja MÄKI (1974, s. 34) määritelleet perheviljelmäkoon ylärajaksi peltoalaltaan 35 hehtaarin ja 32 lehmäyksikön viljelmän. Intensiivisessä sika-taloudessa vastaavaksi peltoalaksi TORVELA JA MÄKI (1974, s. 58) määrittelevät 60-65 ha ja 250-260 lihotussikaa. Viljanviljelyssä perheviljelmän kooksi on määritelty 75-80 ha. Käytännössä tällaisia perheviljelmiä on vähän ja toisaalta valtiovallan asettamien tuotan-

nonrajoitustoimenpiteiden johdosta suuntaus maidon- ja sianlihan-
tuotannossa on alempiin eläinmääriin. Luvanvaraista on jo rakentaa
yli 20 lehmän navetta tai 100 sikapaikan sikala.

Tutkimukseen on valittu edellä luetelluista tuotantosuunnista 10-20
ja 20-30 hehtaarin tilat. Lisäksi mukana ovat 30-50 hehtaarin vilja-
tilat, sillä ihmistyön riittävyteen nähden sivuansiomahdollisuudet
pienemmillä viljatilajoilla ovat suuremmat kuin karjatilajoilla. Seuraa-
vassa taulukossa esitetään tutkimustilojen lukumäärät tuotantosuun-
nittain, suuruusluokittain vuosina 1977-1980.

Taulukko 4 . Tutkimustilojen lukumäärät

			1977	1978	1979	1980	Keskim.
10-20 ha	Maitotilat	E-S	41	46	51	50	47
	"-	S-S	63	61	63	66	63
	Sikatilat	E-S	9	14	13	15	13
	"-	E-P	5	5	4	4	5
	Viljatilat	E-S	21	19	15	18	18
20-30 ha	Maitotilat	E-S	36	39	46	43	41
	"-	S-S	26	34	32	37	32
	Sikatilat	E-S	14	17	19	21	18
	"-	E-P	13	12	12	10	12
	Viljatilat	E-S	22	17	18	18	19
30-50 ha	Viljatilat	E-S	25	23	19	22	22
Yhteensä			275	287	292	304	290

E-S=Etelä-Suomi, S-S=Sisä-Suomi, E-P=Etelä-Pohjanmaa

Tutkimusaineistossa on maitotiloja eniten, 10-20 hehtaarin maitoti-
loja oli Etelä-Suomessa keskimäärin 47 kappaletta ja Sisä-Suomessa
64 kappaletta. Vähiten tiloja oli sikatalousryhmissä, pieniä 10-20
hehtaarin sikatiloja oli Etelä-Pohjanmaalla vain 4-5 kappaletta. Näin
pienen tilajoukon tuloksia on syytä tulkita varoen, etenkin kun on
kyse investointimenoista. Tutkimuksessa mukana olleitten tilojen lu-
kumäärä on kasvanut 285 tilasta 304 tilaan kyseisenä ajanjaksona.

Tutkimustilojen keskimääräiset peltoalat käyvät ilmi taulukosta 5.
Etelä-Pohjanmaan pienien sikatilojen peltoala on selvästi alempi
kuin suuruusluokan muiden tilojen peltoala. Tämä johtuu siitä,
että mukaan on jouduttu laskemaan myös alle 10 hehtaarin sika-
tilat, jotta ryhmään saataisiin enemmän tiloja.

Taulukossa painotetut keskiarvot on saatu painottamalla kunkin vuoden peltoala kyseisen vuoden tilojen lukumäärällä.

Taulukko 5. Tutkimustilojen peltoalat, hehtaaria

			1977	1978	1979	1980	Keskim:
10-20 ha	Maitotilat	E-S	14.85	14.76	15.17	14.96	14.94
	"-	S-S	15.02	14.97	15.16	15.01	15.04
	Sikatilat	E-S	15.80	15.11	15.02	15.38	15.29
	"-	E-P	10.58	10.74	11.12	10.66	10.76
	Viljatilat	E-S	15.17	15.02	15.09	14.86	15.04
20-30 ha	Maitotilat	E-S	24.21	24.18	24.54	24.49	24.37
	"-	S-S	23.42	23.01	23.18	23.46	23.26
	Sikatilat	E-S	24.27	24.60	25.02	24.96	24.75
	"-	E-P	24.08	23.86	24.44	24.23	24.40
	Viljatilat	E-S	25.94	25.71	25.60	24.92	25.56
30-50 ha	Viljatilat	E-S	41.37	40.46	39.69	39.94	40.42

Peltoaloissa tapahtuneet muutokset johtuvat pääasiassa siitä, että kirjanpitotilat ovat vaihtuneet, mukaan on tullut uusia tiloja.

Tiloilla pidetty eläinmäärät on selvitetty Etelä-Suomen maito- ja sikatilojen osalta. Lehmien lukumäärä on vähitellen kasvanut, kun taas sikojen määrä on vaihdellut välillä kasvaen, välillä pienentyen. Lehmiä oli maitotilaa kohti seuraavasti (vuoden alussa):

	1977	1978	1979	1980
10-20 ha	9.6	9.5	10.1	10.5
20-30 ha	14.1	14.3	14.2	14.5

Sikoja oli sikatiloilla vuosina 1977-1980 seuraavasti (vuoden alussa):

10-20 ha	161.7	174.9	156.6	138.7
20-30 ha	188.1	200.8	234.6	200.9

Sikojen lukumäärät on ilmoitettu kappaleina, ja näin ollen luvuista ei voi erotella lihasikojen ja siitossikojen määriä. Maatalouden kannattavuustutkimuksessa ei toistaiseksi eroteta sianlihantuotantoon tai porsastuotantoon erikoistuneita tiloja. Osittain puute johtuu kirjanpitotilojen pienestä määrästä.

5.2. Tutkimustilojen työn käyttö ja varallisuus

Tutkimustilojen ihmistyön käyttöä tarkastellaan lähinnä eri taloudenhaarojen osuuksia silmälläpitäen. Tässä selvitetään viljelijäperheen tekemät työtunnit tilaa kohti vuodelta 1979. Työt on jaoteltu maatalouden, metsätalouden, sivuansioiden ja yksityistalouden töihin sekä johtotöihin. Uudistustyöt sisältyvät kuhunkin erään.

Taulukko 6. Viljelijäperheen työn käyttö h/tila, v. 1979

		Maata- lous	Metsä- talous	Sivuans. tal.	Yks. tal	Johto- työ	Yht.
10-20 ha	Maitotilat E-S	4248	170	155	1676	120	6369
	"- S-S	3954	166	283	1659	115	6177
	Sikatilat E-S	3515	146	329	1440	193	5623
	"- E-P	4191	57	60	1179	114	5601
	Viljatilat E-S	795	156	782	1319	84	3136
20-30 ha	Maitotilat E-S	4969	184	133	1909	135	7330
	"- S-S	4335	164	184	1771	126	6580
	Sikatilat E-S	3949	136	58	2037	234	6414
	E-P	3575	158	237	1670	127	5767
	Viljatilat E-S	1588	226	337	1886	121	4158
30-50 ha	Viljatilat E-S	1646	182	266	1572	134	3800

Pienillä viljatilloilla viljelijäperheen työpanoksesta lähes 25 % (782 h) on käytetty sivuansiotalouteen. Sama työ määrä on tehty myös maataloudessa. Pieniä viljatioita ei tämän perusteella voitane pitää pääosin maataloudesta elantonsa saavina perheviljelminä. Sivuanstoiden määrä on verraten suuri vielä 20-30 ja 30-50 hehtaarin viljatioilla. Sikatiloilla sivuansiotöiden määrä ei näytä seuraavan johdonmukaisesti tilakokoa. Toisaalta Etelä-Suomen pienillä sikatiloilla on tehty 329 tuntia sivuansiotöitä, mutta Etelä-Pohjanmaalla vain 60 tuntia. Toisaalta Etelä-Suomen suurilla sikatiloilla on sivuansiotyötä vain 59 tuntia ja Etelä-Pohjanmaalla 237 tuntia. Tuloksesta voi vetää johtopäätöksen, että sikatiloilla viljelijäperheen työntekijällä on melko väljät rajat riippuen tilan ulkopuolisista työmahdollisuuksista. Maataloustyön määrät ovat kyseisillä tiloilla kääntäen verrannolliset sivuansiotöiden määrään.

Maataloustyötä on tehty runsaimmin maitotiloilla. Yllättävä ero näyttää olevan Etelä- ja Sisä-Suomen maitotilojen välillä, sillä Sisä-Suomessa maataloustyötä on tehty vähemmän. Syitä tähän eroon ei tässä tutkimuksessa ole mahdollisuutta etsiä. Pienillä sikatiloilla maataloustyön määrä on lähes yhtä suuri kuin maitotiloilla. Sen sijaan suurilla sikatiloilla tuntuvat yritysکوosta johtuvat edut vaikuttavan siten, että työmäärä on suhteessa vastaavan kokoisiin maitotilojen työhön selvästi pienempi.

Metsätalouden töitä on tutkimustiloilla tehty suhteellisen vähän. Pienimmät tuntimäärät ovat Etelä-Pohjanmaan sikatiloilla, suurimmat Etelä-Suomen viljatililla. Yksityistaloudessa tehdyt työtunnit eivät varsinaisesti vaikuta viljelijän tulojen muodostumiseen, joten ne voinee ohittaa toteamalla, että työmäärä riippuu mm. perheen کوosta ja rakenteesta. Työn käytön perusteella voitaneen kaikkia edellä tarkasteltuja tiloja pitää perheviljelminä, joskin viljatililla huomattava osa työpanoksesta on käytetty sivuansiotaloudessa.

Liitteessä 5 ja 6 on esitetty tutkimustilojen varat ja velat vuosina 1977-1980. Seuraavassa asetelmassa nähdään varat ja velat vuodelta 1979 (mk/tila vuoden alussa).

			varat	velat
10-20 ha	Maitotilat	E-S	442 108	67 811
	"-	S-S	417 152	78 883
	Sikatilat	E-S	479 155	125 899
		E-P	340 082	69 652
	Viljatilat	E-S	322 545	55 346
20-30 ha	Maitotilat	E-S	580 660	87 348
	"-	S-S	647 658	133 286
	Sikatilat	E-S	693 951	193 326
		E-P	538 711	128 783
	Viljatilat	E-S	701 544	82 779
30-50 ha	Viljatilat	E-S	789 761	146 369

Varat sisältävät maatalousomaisuuden, metsätalous-, sivuansiotalous- ja yksityistalousomaisuuden sekä rahoitusomaisuuden. Velat koostuvat varsinaisista veloista ja maatalouden tiliveloista. Kirjånpi-dossa velkoihin samoin kuin maatalousomaisuuden arvoihin on lisätty myös vuokrapääoma. Tässä tutkimuksessa vuokrapääomaa ei ole las-kettu varoihin eikä velkoihin.

Suurimmat varat ovat olleet 10-20 hehtaarin tiloista Etelä-Suomen sikatiloilla ja 20-30 hehtaarin tiloista viljatiljoilla. Jos vertaa pelkän maatalousomaisuuden arvoja on Etelä-Suomen sikatiloilla molemmissa suuruusluokissa korkeimmat omaisuusarvot (ks. liite 6). Velkojen osalta on todettavissa samanlainen tilanne. Velat ovat suurimmat sikatiloilla. Velkojen suhdetta varoihin tullaan selvittämään tutkimustulosten yhteydessä. Tässä yhteydessä on mainittava, että varojen määrään vaikuttaa luonnollisesti kirjanpidossa käytössä oleva arviointimenetelmä ja omaisuusosien arvon seuraaminen vuodesta toiseen. Eräiden omaisuusosien arvo lienee kirjanpidossa määritelty liian kaavamaisesti.

5.3. Tutkimusajankohdan olosuhteet

Viljelijäväestön taloudelliseen asemaan vaikuttaneita olosuhteita selostetaan muutamien tekijöiden osalta tässä luvussa. Sääolosuhteet ovat yksi oleellisimmista satotasoon vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuskauden rehuyksikkäsadot olivat maassamme seuraavat:

vuosi	rehuyksikkäsato ¹⁾	
	milj.ry	ry/ha
1977	4 403.4	2 110
1978	4 643.5	2 254
1979	4 918.5	2 379
1980	5 060.9	2 492

Vuosien 1977 ja 1978 kasvukaudet olivat erittäin sateisia ja kylmiä. Sekä heinä että viljasato kärsivät sateista ja sadot jäivät normaalia pienemmiksi. Myös perunasato jäi vuonna 1978 huonoksi. Vuosi 1979 oli jälleen normaali vuosi ja vuosi 1980 hyvä satovuosi.

Eräitten maataloustuotteiden markkinoidut määrät ja tuottajahinnat esitetään seuraavassa taulukossa (Lähde: Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, kokonaislaskelmat).

¹⁾ Lähde: Maataloustilastollinen kuukausikatsaus 1977, 1978, 1979, 1980. Marraskuu. Maatilahallitus. Tilastotoimisto. Helsinki.

Taulukko 7. Eräitten maataloustuotteiden markkinoidut määrät ja tuottajahinnat vuosina 1977-1980.

	MARKKINOITU milj. kg				HINTA p/kg			
	1977	1978	1979	1980	1977	1978	1979	1980
Maito	3081	3074	3092	3124	144.8	155.3	167.4	184.5
Naudanliha	106	104	108	114	1428.0	1466.0	1554.0	1769.0
Sianliha	140	154	164	169	876.0	907.0	942.0	1013.0
Vehnä	489	219	174	220	83.5	81.5	99.5	141.3
Ohra	731	623	596	601	73.4	73.1	77.5	95.3
Kaura	380	263	278	351	64.4	67.5	72.1	87.8

Maidon tuotanto on kasvanut tutkimuskauden aikana tasaisesti. Samoin on myös maidon hinta. (Tuotanto on ilmoitettu miljoonina litroina ja hinta p/l). Sianlihan tuotanto on noussut suhteellisen nopeasti, mutta hinta on noussut hitaammin kuin esimerkiksi maidon hinta. Viljojen osalta sadot ovat ensin laskeneet, mikä johtuu pääasiassa huonoista sääoloista, mutta myös epäedullisesta hintakehityksestä. Vehnän hinta on jopa laskenut vuosien 1977 ja 1978 välillä. Vuoden 1980 tuntuvat hinnankorotukset eivät näy vielä saman vuoden sadossa ottaen huomioon vuoden 1980 edulliset sääolot.

Viljelijöiden taloudelliseen asemaan vaikuttavat myös tuotantopanosten hinnat ja yleiset elinkustannukset. Seuraavassa tarkastellaan maatalouden tuotantopanosten hintaindeksin ja elinkustannusindeksin kehitystä tutkimusajankohtana (Lähteet: Suomen tilastollinen vuosikirja 1981 ja Maatalouden uudistetut hintaindeksit 1981, s. 24).

	Elinkustannus- indeksi	Maatal. tuot.pan. hintaind.
1977	100	100
1978	108	104
1979	115	111
1980	129	125

Maatalouden tuotantopanosten hintaindeksi on kasvanut lähes samassa suhteessa kuin esimerkiksi maidon hinta. Elinkustannusindeksi on kohonnut hieman nopeammin kuin maatalouden tuotantopanosten hintaindeksi.

Viljelijöiden asemaan vaikuttaa myös metsätalouden mahdollisuudet tulojen hankkimisessa. Seuraavassa esitetään tutkimuskaudelta mäntytukkipuun ja kuusikuitupuun kantohinnat (mk/k-m^3) sekä vuosittaiset markkinahakkuumäärät (milj. m^3). (Lähde: Suomen tilastollinen vuosikirja 1977, 1978, 1979, 1980, 1981).

	Kantohinnat mk/k-m^3		Markkinahakkuut
	mäntytukit	kuusikuitu	milj. m^3
1977	103.15	54.55	28.0
1978	105.35	46.70	29.4
1979	121.65	51.25	38.4
1980	143.35	62.90	38.5

Etenkin kuusikuitupuun hinta on kehittynyt ensin varsin epäedullisesti, niinpä kuitupuun hakkuut ovat vähentyneet vuodesta 1977 vuoteen 1978. Mäntytukin osalta on todettavissa vuodelta 1978, että hinnan nousu on ollut vähäinen samoin hakkuumäärä. Vuoden 1979 kantohinnan korotus on näkynyt selvästi markkinahakkuiden kasvuna. Osasyynä hakkuumäärien äkkinäiseen nousuun on ollut todennäköisesti myös maataloustuotannossa koettu huono satovuosi.

6. VILJELIJÖIDEN TULOTASO TUTKIMUSTILOILLA

Viljelijöiden tulotason mittarina ovat tässä tutkimuksessa käytettävissä olevat tulot, jotka muodostuvat maatalan kaikkien rahatulojen ja -menojen erotuksena. Käytettävissä olevat tulot koostuvat seuraavista pääryhmistä: maatalouden, metsä- ja sivuansiotalouden nettorahatulot, yksityistalouden tulot, korko-, vuokra, eläke- ja veromenot sekä investointimenot ja lainausliike. Käytettävissä olevan tulon analysointi edellyttää edellä lueteltujen pääryhmien vaikutuksen tuntemista. Tässä tulotasovertailussa otetaan huomioon myös viljelijäperheen kulutusmenot.

Käytettävissä olevat tulot on laskettu keskimäärin tilaa kohti ja kulutusmenot sekä tilaa kohti että henkilöä kohti. Tilaa kohti lasketut luvut kuvastavat tuloja ja menoja myös perhettä kohti.

6.1. Käytettävissä olevat tulot

Liitteissä 7a-d on esitetty tutkimustilojen käytettävissä olevat tulot ja niiden muodostuminen. Seuraavassa on eritelty yhteenvetona käytettävissä olevat tulot tilaryhmittäin ja eri tutkimusvuosina.

Taulukko 8. Viljelijöiden käytettävissä olevat tulot vuosina 1977-1980, mk/tila, (perhe)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	31 445	32 565	42 988	46 981
	"-	S-S	34 926	41 112	56 044	62 330
	Sikatilat	E-S	45 037	57 381	45 574	65 107
	"-	E-P	20 280	28 904	19 418	56 345
20-30 ha	Viljatilat	E-S	34 211	41 103	37 621	50 681
	Maitotilat	E-S	33 939	42 626	47 843	59 524
	"-	S-S	53 375	40 232	57 961	63 200
	Sikatilat	E-S	46 891	66 547	57 155	69 678
30-50 ha	"-	E-P	34 633	38 125	44 714	47 626
	Viljatilat	E-S	33 765	72 753	70 314	48 217
	Viljatilat	E-S	38 979	49 223	53 312	77 427

Kaikissa tilaryhmissä käytettävissä olevat tulot ovat kasvaneet tutkimuskauden aikana lukuunottamatta vuotta 1979. Etelä-Suomen sikatiloilla molemmissa tilakokoluokissa tulot ovat käyneet kuopassa vuonna 1979. Kyseisillä tiloilla maatalouden nettorahatulot ovat pysyneet ennallaan, verot ovat olleet korkeammat ja lainan lisäys vähäisempää vuonna 1979 kuin 1978. Etelä-Pohjanmaan pienillä sika-tiloilla on vuosi 1979 tehnyt poikkeuksen tulokehityksessä lähinnä erittäin suurten investointien takia. Tulotaso ennen investointeja on noussut vuodesta 1978 vuoteen 1979 hyvin voimakkaasti näillä tiloilla. Pienten viljatilojen kohdalla vuosi 1979 on merkinnyt tulojen vähenemistä. Tulokseen on syynä lähinnä se, että tiloilla on lyhennetty velkaa enemmän kuin lisätty sitä.

Jos vertaillaan eri tuotantosuuntien välisiä tuloeroja, voidaan todeta, että Etelä-Suomen sikatiloilla käytettävissä olevat tulot ovat olleet useimpina tutkimusvuosina korkeimmat kussakin tilasuuruusluokassa. Poikkeuksia on kuitenkin monia, vuonna 1977 Sisä-Suomen suurten maitotilojen tulos on ollut parempi kuin sikatilojen, vuonna 1978 ovat 20-30 hehtaarin viljatilat saaneet korkeammat tulot kuin sikatilat, vuosi 1979 näyttää poikkeuksellisen heikolta sikatiloilla ja hyvältä 20-30 hehtaarin viljatilajoilla.

Edellä olevan perusteella voidaan sanoa, että tulotason vertailu eri tuotantosuuntien välillä ei ole kovin mielekäästä, jos tarkastellaan lopputuloksena saatua käytettävissä olevaa tuloa. Tähän suureeseen vaikuttaa tuotantosuuntien tulosten ohella moni muukin tekijä. Mielenkiintoista on sen sijaan tarkastella niitä pääryhmiä joista käytettävissä oleva tulo muodostuu (Taulukko 9).

Taulukko 9. Käytettävissä olevat tulot pääryhmittäin v. 1979, mk/tila

		Nettorahatulot			Yksit.	Korot	Maatal.	Netto	Yht.
		Maatal.	Metsätal.	Sivuanst.	tal.	yms.	inv.	lainan	
				tal.	tulot			lis.	
10-20 ha									
Maitotilat	E-S	50 733	11 288	7 731	4 515	16 983	22 985	+8 689	42 988
"-	S-S	55 272	22 623	6 653	4 539	19 477	22 477	+8 911	56 044
Sikatilat	E-S	70 189	8 232	7 470	4 598	34 353	12 143	+1 581	45 574
"-	E-P	78 366	3 460	1 124	7 724	17 555	70 652	+16 951	19 418
Viljatilat	E-S	9 382	14 025	32 749	9 067	18 322	4 950	-4 330	37 621
20-30 ha									
Maitotilat	E-S	73 303	18 379	4 318	4 918	25 033	40 668	+12 626	47 843
"-	S-S	79 686	29 339	4 401	4 286	33 716	31 774	+5 739	57 961
Sikatilat	E-S	101 190	14 626	4 339	1 644	39 758	38 584	+15 698	57 155
"-	E-P	70 225	19 307	886	3 443	24 038	15 077	-10 032	44 714
Viljatilat	E-S	27 753	27 711	24 192	31 327	27 022	14 365	+ 718	70 314
30-50 ha									
Viljatilat	E-S	35 593	42 893	21 057	3 406	33 003	22 891	+6 257	53 312

Maatalouden nettorahatulot ovat olleet vuonna 1979 Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla ja 20-30 hehtaarin Etelä-Suomen sikatiloilla korkeimmat. Sama pätee vuoden 1980 tuloksiin. Vuosina 1977 ja 1978 Etelä-Suomen sikatilat ovat saaneet suurimmat nettorahatulot maataloudesta. Jokaisessa viljatilaryhmässä maatalouden nettorahatulot ovat olleet alhaisemmat kuin muilla tiloilla. Suurimmilla viljatilajoilla (30-50 ha) vain vuonna 1977 ovat maatalouden nettorahatulot olleet suuremmat kuin pienillä maitotiloilla. Lisäksi on huomattava, että viljatilajoilla maatalouden nettorahatulot ovat laskeneet vuoden 1977 jälkeen kääntyen nousuun vasta vuonna 1980. Muissa tilaryhmissä maatalouden nettorahatulot ovat kasvaneet tutkimuskauden aikana paria poikkeusta lukuunottamatta. Syynä viljatilajoilla syntyneeseen tulon vähenemiseen ovat mm. vuoden 1978 erittäin matalat viljan hinnat, huonot sadot sekä tuotantopanosten hintojen suhteellisen suuri nousu. Vuoden 1979 hyvästä sadosta on osa ilmeisesti siirtynyt myytäväksi seuraavalle vuodelle.

Metsätalouden nettorahatulot ovat olleet korkeimmat Sisä-Suomen maitotiloilla sekä viljatilajoilla. Tulokseen vaikuttaa luonnollisesti metsämaan määrä. Sisä-Suomen kirjanpitoaloilla oli vuonna 1980 metsämaata 10-20 peltohehtaarin tiloilla 24 hehtaaria enemmän kuin

vastaavilla Etelä-Suomen tiloilla ja 20-30 peltohehtaarin tiloilla 41 hehtaaria enemmän. Metsätaloudesta saatujen tulojen ja investointienojen on aikaisemmissa tutkimuksissa todettu vaikuttavan toisiinsa. Mm. HEMILÄ (1978, s. 81) on todennut, että Sisä-Suomessa metsätuloilla on suuri merkitys investointien rahoituksessa. Tästä on pääteltävissä vuoden 1980 suurten maatalousinvestointien Sisä-Suomen maitotiloilla olleen yhteydessä runsaisiin metsätuloihin vuosina 1979 ja 1980. (Poikkeuksellisen korkeat metsätulot 20-30 hehtaarin viljatilajoilla vuonna 1978 ovat johtuneet huomattavan suuresta metsämaan myynnistä eikä puutavaran myynnistä).

Sivuansiotalouden nettorahatulot ovat selvästi korkeimmat pienillä viljatilajoilla. Kuten työnkäyttöä koskevan selvityksen yhteydessä mainittiin, on viljatilajoilla parempi mahdollisuus sivuansioihin kuin karjatalouteen erikoistuneilla tilajoilla. Sivuanasiat ovat toisaalta välttämättömiä viljatilajoilla, mikäli kohtuullinen tulotaso halutaan ylläpitää. Pienimmät sivuanasiat ovat Etelä-Pohjanmaan sikatiloilla, mihin lienee syynä osaltaan tilan ulkopuolisten työmahdollisuuksien puute tai mahdollisesti riittävän toimeentulon saaminen itse tilalta. Pienillä maitotiloilla näyttää sivuanasioiden määrä olevan korkeampi kuin suurilla maitotiloilla, mikä on suoraan verrannollista maataloustyön määrään. Sama suuntaus on myös viljatilajoilla tilakoon kasvaessa.

Yksityistalouden tuloilla on suhteellisen vähäinen merkitys viljelijän käytettävissä olevien tulojen muodostumiseen. Poikkeuksen tekee 20-30 hehtaarin viljatilajien ryhmä, jossa yksityistalouden tulot jopa ovat ylittäneet maatalouden nettorahatulot vuonna 1979. Syynä tähän tulokseen ovat kuitenkin yksityisomaisuuden myyntitulot, jotka kyseisenä vuonna ovat olleet tavallista suuremmat. Varsinaiset yksityistalouden tulot sisältävät sosiaaliturvan, kuten maatalousyrittäjäläkkeet ja sosiaaliavustukset, kuten lapsi- ja perhelisät.

Korot, verot, vuokrat, yms. ovat olleet korkeimmat Etelä-Suomen sikatiloilla. Verot lohkaisevat tästä ryhmästä suurimman osan, sitten korot. Sekä verot että korot ovat Etelä-Suomen sikatiloilla korkeammat kuin muilla tilajoilla.

Maatalousinvestointien suuruus vaihtelee vuosittain huomattavasti, vaikka kyseessä ovatkin tilaryhmien keskiarvotulokset. Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla investointimenot ovat vuonna 1979 erittäin korkeat. Tulosta on syytä tulkita varoen, sillä tähän ryhmään on kuulunut vain 4-5 tilaa, joten yhden tilan vaikutus tulokseen on merkittävä. Viljatiloilla on koko tutkimuskauden aikana investoitu vähemmän kuin vastaavan kokoisilla maito- ja sikatiloilla.

Jos lasketaan neljän tutkimusvuoden aikana tehdyt maatalouden investointimenot yhteen tilaryhmittäin, saadaan seuraavanlaiset tulokset (mk/tila):

10-20 ha Maitotilat	E-S	77 394
"-	S-S	95 849
Sikatilat	E-S	77 273
"-	E-P	129 939
Viljatilat	E-S	24 698
20-30 ha Maitotilat	E-S	135 781
"-	S-S	169 499
Sikatilat	E-S	151 747
"-	E-P	110 356
Viljatilat	E-S	74 794
30-50 ha Viljatilat	E-S	94 645

Sisä-Suomen maitotiloilla investointimenot ovat olleet varsin suuret. Vastaavasti maatalouden ja metsätalouden nettorahatulot ovat olleet Sisä-Suomen maitotiloilla korkeammat kuin Etelä-Suomen maitotiloilla. Etelä-Suomen sikatiloilla investointimenot ovat niinkään olleet huomattavan suuret, mikä viittaa korkeisiin maatalouden nettorahatuloihin. Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla tulos on todennäköisesti harhaan johtava pienen aineiston vuoksi.

Lainaustoimintaan tullaan myöhemmin rahoitustuloksia selvitettäessä perehtymään tarkemmin, joten tässä yhteydessä tyydytään toteamukseen, että nettolainauslisäys on tulojen ja menojen tasapainottaja.

Maito- ja sikatiloilla käytettävissä olevan tulon suuruuteen vaikuttavat ennen kaikkea maatalouden nettorahatulot. Sen osuus kookonaisrahatuloista oli näillä tiloilla vuonna 1979 62-86 %. Sen sijaan pie-

nillä viljatiloiilla (10-20 ha) oli sivuansiotalouden nettorahatulojen osuus kokonaistuloista 50 % ja maatalouden vain 14 %. Keskikokoisilla viljatiloiilla kokonaisrahatulot muodostuivat tasaisesti n. 25 prosentin osuuksin kustakin talouden osasta. Suurimmilla viljatiloiilla vastasi maatalous jo 35 prosenttia kokonaisrahatuloista. Viljatiloiilla maatalouden heikkoa tulosta korvaavat metsätalouden tulot ja sivuansiot.

Yhteenvetona käytettävissä olevista tuloista voidaan sanoa, että Etelä-Suomen sikatiloilla tulot ovat olleet korkeimmat ja yritysten rahavirratt suurimmat. Käytettävissä olevien tulojen suuruuteen vaikuttavat maataloustuotannon ohella kaikki muutkin talouden osat sekä investoinnit ja velanlisäyksen (/vähennyksen) suuruus. Käytettävissä olevaa tuloa ei voi rinnastaa yrityksen liiketaloudelliseen tulokseen, kannattavuuteen, joka tavallisesti lasketaan kullekin talouden osalle erikseen. Kappaleessa "Tulosten tarkastelua" palataan kannattavuuden ja käytettävissä olevien tulojen vertailuun.

Tulotasoa selvittäneiden komiteoiden mietinnössä on käytettävissä olevan tulon tasoon vaikuttavina tekijöinä otettu huomioon mm. maksuttomat luovutukset, luontaistuotteet, asuntoetu ja investointitöiden arvo. Vaikka nämä ryhmät eivät kuulu rahaliikkeen piiriin, tarkastellaan seuraavassa luvussa niiden vaikutusta viljelijöiden taloudelliseen asemaan.

6.2. Maksuttomat luovutukset

Tutkimustiloilta on kerätty tilakohtaiset tiedot luontaistuotteiden arvosta, oman puutavaran käytöstä, asuntoedun ja investointitöiden arvosta vuodelta 1979. Nämä erät vaikuttavat epäsuorasti viljelijöiden käytettävissä oleviin tuloihin. Maksuttomien luovutusten suuri arvo nostaa käytettävissä olevien tulojen arvoa. Seuraavassa taulukossa esitetään tutkimustiloilta lasketut keskimääräiset tulokset.

Taulukko 10. Maksuttomat luovutukset vuonna 1979, mk/tila

		Luontais- tuotteet	Oma puutav.	Asunto- etu	Invest.- työt	Yht.
10-20 ha	Maitotilat E-S	3 461	2 858	3 943	2 861	13 129
	"- S-S	3 043	1 203	3 815	3 596	12 762
	Sikatilat E-S	2 207	1 877	4 123	1 290	9 497
	"- E-P	4 652	4 756	4 522	524	14 454
	Viljatilat E-S	845	1 120	3 273	1 528	6 766
20-30 ha	Maitotilat E-S	3 987	2 578	4 235	2 470	13 270
	"- S-S	4 419	1 873	4 170	1 065	11 527
	Sikatilat E-S	2 198	2 763	5 002	3 782	13 745
	"- E-P	2 752	3 566	4 337	2 352	13 007
	Viljatilat E-S	1 109	1 032	5 899	1 493	9 533
30-50 ha	Viljatilat E-S	929	1 390	5 420	3 155	10 894

Luontaistuotteisiin kuuluvat tilalla tuotetut maitotaloustuotteet, kuten maito, liha, kananmunat, vilja, peruna, puutarhatuotteet yms. Tuotteiden arvo on laskettu tilahintojen mukaan. Luontaistuotteiden arvot ovat korkeimmat maitotiloilla. Etelä-Pohjanmaan pienten sika-tilojen tulokseen vaikuttaa jälleen aineiston vähyys. Pienimmät arvot ovat viljatilajoilla.

Oman puutavaran käyttöön lasketaan sekä poltto- että rakennuspuut. Oman puutavaran käyttö on ollut runsainta Etelä-Pohjanmaan sikatiloilla. Etelä-Suomen maitotiloilla ja sikatiloilla on omaa puutavaraa käytetty enemmän kuin viljatilajoilla ja Sisä-Suomen maitotiloilla. Tulokset ovat aivan vastakkaiset metsätalouden nettorahatuloihin nähden, mikä osoittanee, että tilajoilla, joilla käytetään paljon omaa puutavaraa, on vähäiset metsän myyntihakkuumahdollisuudet.

Asuntoedun arvo on arvioitu siten, että se peittää asuinrakennuksista aiheutuneet kustannukset poisto mukaan luettuna. Asuntoedun suuruuteen vaikuttaa mm. rakennusten ikä ja kunto. Tulosten perusteella voi vetää johtopäätöksen, että suurilla viljatilajoilla ja sikatiloilla asunnot ovat uusimpia ja niihin on uhrattu eniten rahaa. Asuntoedun arvionvaraisuudesta johtuen tulosten tulkinta on epävarmaa.

Viljelijäperheen tekemien investointitöiden arvo on saatu tehtyjen työtuntien ja maataloustyöntekijöiden keskituntiansioiden avulla. Investointitöiden määrä vaihtelee vuosittain, joten yhden vuoden tuloksien perusteella on vaikea päätellä mitään tuotantosuuntien välillä vallitsevista eroista.

Tuotantosuosunnittain verrattaessa näyttää vuoden 1979 tulosten perusteella koko maksuttomien luovutusten arvo olevan pienin viljatiiloilla. Erot johtuvat pääasiassa maataloustuoteiden ja oman puutavaran käytöstä. Käytettävissä olevan tulon vaihteluihin maksuttomat luovutukset vaikuttavat tasaavasti. Erot suurimpien ja pienimpien tilojen välillä kaventuvat jonkin verran. Seuraavassa asetelmassa esitetään suhdelukuina käytettävissä olevan tulon arvot ennen ja jälkeen maksuttomien luovutusten lisäämistä (Etelä-Suomen maitotilat 10-20 ha = 100 ja 20-30 ha = 100).

			Käytettävissä oleva tulo, suhdeluku	
			ennen	jälkeen maks.luov.
10-20 ha	Maitotilat	E-S	100	100
	"-	S-S	130	123
	Sikatilat	E-S	106	98
	"-	E-P	45	60
	Viljatilat	E-S	88	79
20-30 ha	Maitotilat	E-S	100	100
	"-	S-S	121	114
	Sikatilat	E-S	119	116
	"-	E-P	93	94
	Viljatilat	E-S	147	131
30-50 ha	Viljatilat	E-S	111	105

6.3. Kulutusmenot

Pääosa käytettävissä olevista tuloista kulutetaan yksityistaloudessa. Osa tuloista säästetään tai käytetään yksityistalouden investointeihin. Tässä luvussa selvitetään lähinnä kulutusmenojen suuruutta ja riippuvuutta käytettävissä olevista tuloista. Kulutusmenot on tarkoituksenmukaisinta ilmaista henkilöä kohti, näin on menetelty vuoden 1979 tulosten osalta. Tutkimustiloilta on laskettu henkilömäärät kirjattujen ruokailupäivien mukaan. Viljelijäperheen koko ja kulutusmenojen suuruus (mk/tila ja mk/henkilö) esitetään seuraavassa taulukossa. Etelä-Pohjanmaan pienien sikatilojen osalta oli ruokailupäivät ilmoitettu vain yhdeltä tilalta, joten ryhmän keskiarvoa ei voitu laskea.

Taulukko 11. Viljelijäperheen kulutusmenot vuonna 1979

			Vilj. perh. koko	Kulutusmenot		suhdeluku
				mk/tila	mk/hlö	
10-20 ha	Maitotilat	E-S	3.4	27 337	8 040	100
	"-	S-S	3.5	34 049	9 728	120
	Sikatilat	E-S	2.6	32 869	12 642	157
	"-	E-P	..	26 813
20-30 ha	Viljatilat	E-S	2.3	34 700	15 087	187
	Maitotilat	E-S	3.6	34 912	9 698	120
	"-	S-S	3.9	38 245	9 806	121
	Sikatilat	E-S	3.2	44 638	13 949	173
	"-	E-P	2.8	29 736	10 620	132
	Viljatilat	E-S	3.6	49 046	13 624	169
30-50 ha	Viljatilat	E-S	2.7	37 729	13 974	173

Viljelijäperheet ovat olleet maitotiloilla suurempia kuin sika- ja viljatilajoilla. Henkilöä kohti lasketut kulutusmenot ovatkin alemmat maitotiloilla kuin muilla tutkimustiloilla. Korkeimmat kulutusmenot henkilöä kohti laskettuna ovat olleet viljatilajoilla. Tämä osoittaa, että tilaa kohti lasketut käytettävissä olevat tulot eivät anna oikeaa kuvaa ainakaan viljatilajojen taloudellisesta asemasta. Vaikka etenkin pienillä viljatilajoilla on ollut suhteellisen vähäiset tulot, on kulutustaso voitu turvata paremmin kuin muilla tutkimustiloilla.

Taulukko 12. Kulutusmenojen muutokset vuosina 1977-80
(v. 1977 = 100)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	100	98	109	132
	"-	S-S	100	117	126	137
	Sikatilat	E-S	100	108	124	143
	"-	E-P	100	108	132	148
20-30 ha	Viljatilat	E-S	100	100	121	127
	Maitotilat	E-S	100	115	133	147
	"-	S-S	100	90	104	124
	Sikatilat	E-S	100	118	114	128
	"-	E-P	100	113	114	125
	Viljatilat	E-S	100	117	179	152
30-50 ha	Viljatilat	E-S	100	95	99	120
Elinkustannusindeksi			100	108	115	129

Kulutusmenojen muutoksia elinkustannusindeksiin verrattaessa (taulukko 12) voidaan panna merkille, että suurilla sikatiloilla (20-30 ha) ja Sisä-Suomen maitotiloilla sekä 10-20 ja 30-50 hehtaarin viljatiloilla kulutusmenot ovat kasvaneet hitaammin kuin elinkustannusindeksi. Muilla tutkimustiloilla varsinkin vuosi 1980 on merkinnyt kulutusmenojen suhteellisesti suurempaa kasvua elinkustannusindeksiin nähden. Tilaryhmien keskiarvotuloksien perusteella on saatuja tuloksia vaikea tulkita. Syitä voidaan löytää mm. perheiden rakenteen muutoksista, kulutusmenojen lähtötasosta, käytettävissä olevien tulojen vaihteluista yms.

7. TUTKIMUSTILOJEN RAHOITUSASEMA

Tutkimustilojen rahoitusasemaa koskevat laskelmat ovat liitteissä 9a-d. Tuloksista analysoidaan lähinnä rahoitusjäämää IIB eli tulorahoitustamaatalouteen, rahoitusjäämää III eli rahoitustarvetta sekä muutamaa rahoituksen tunnuslukua, jotka on lueteltu sivulla 32.

Maatalouden investointeihin käytettävissä olevat tulot ts. tulorahoitus maatalouteen esitetään taulukossa .

Taulukko 13. Tulorahoitus maatalouteen (rahoitusjäämä IIB) vuosina 1977-1980, mk/tila.

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	14 710	16 704	19 556	24 958
	"-	S-S	10 849	13 861	18 992	25 620
	Sikatilat	E-S	7 709	21 426	13 108	18 986
	"-	E-P	11 475	6 151	43 142	28 056
20-30 ha	Viljatilat	E-S	6 498	4 096	7 309	13 346
	Maitotilat	E-S	29 737	23 237	31 225	38 215
	"-	S-S	25 755	33 251	36 389	51 644
	Sikatilat	E-S	6 368	29 857	18 681	39 791
	"-	E-P	29 733	27 477	27 709	34 238
30-50 ha	Viljatilat	E-S	7 388	38 800	24 115	9 367
	Viljatilat	E-S	16 982	15 482	19 901	35 785

Tulorahoituksen määrä on vaihdellut eri vuosina melkoisesti. Vaihtelut johtuvat pääasiassa muutoksista maatalouden ja metsätalouden nettorahatuloissa sekä asuinrakennusinvestoinneissa. Muiden tulo- ja menoerien vaikutus rahoitusjäämän IIB suuruuteen on suhteellisen vähäinen. Tuloksien perusteella voi päätellä, että tulorahoitus maatalouteen on melko vakaa maitotiloilla, Etelä-Pohjanmaan suurilla sikatiloilla sekä 30-50 hehtaarin viljatiloilla.

Maatalouden investointeihin tarvittava rahoitus koostuu tulorahoituksen lisäksi omista säästöistä ja vieraasta pääomasta. Seuraavassa taulukossa 14 esitetään tutkimustilojen rahoitustarvetta kuvaava suure, rahoitusjäämä III.

Taulukko 14 Rahoitustarve (rahoitusjäämä III) vuosina 1977-1980,
mk/tila

			1977	1978	1979	1980	Yht.
10-20 ha	Maitotilat	E-S	-4 073	-226	-3 429	+6 262	-1 466
	"-	S-S	-5 203	-3 743	-3 485	-14 096	-26 527
	Sikatilat	E-S	-13 265	+4 471	+965	-8 215	-16 044
	"-	E-P	-18 019	-5 959	-27 510	+10 373	-41 115
	Viljatilat	E-S	+3 697	-3 520	+2 359	+4 015	+6 551
20-30 ha	Maitotilat	E-S	+6 397	-18 068	-9 443	+7 747	-13 367
	"-	S-S	-7 634	-7 005	+4 615	-12 436	-12 460
	Sikatilat	E-S	-18 526	-6 216	-19 903	-34 803	-79 448
	"-	E-P	+3 010	-5 755	+12 632	-1 086	+8 801
	Viljatilat	E-S	-9 090	+23 985	+9 750	-19 772	+4 873
30-50 ha	Viljatilat	E-S	-8 045	-618	-2 990	+5 158	-6 495

Kun rahoitusjäämä III on negatiivinen, on jouduttu lisäämään velkaa tai nostamaan vanhoja säästöjä, kun jäämä on positiivinen on rahaa jäänyt säästöön. Rahoitustarve on ollut suurin Etelä-Suomen 20-30 hehtaarin sikatiloilla. Vuosina 1977-1980 nämä tilat ovat investoineet voimakkaasti maataloustuotantoon (yht. 151 747 mk), velka on lisääntynyt ja säästöjä on käytetty yhteensä 79 448 mk. Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla rahoitustarve on niinikään ollut suuri (41 115 mk), samoin maatalousinvestointien määrä on ollut melkoinen (129 939 mk). Sen sijaan 20-30 hehtaarin maitotiloilla, joilla maatalouden investointitoiminta on ollut ylikasta, on rahoitustarve ollut varsin vähäinen. Näillä tiloilla tulorahoitus on ollut tyydyttävä. Viljatilajoilla (10-20 ja 20-30 ha) on tutkimuskauden aikana jäänyt rahaa säästöön, mutta niinpä maatalouteen ei ole paljoa investoitu. Etelä-Pohjanmaan suurilla sikatiloilla on investoinneista (110 356 mk) selvitty tutkimuskauden aikana niin, että rahaa on jäänyt säästöön.

Tulorahoituksen osuutta maatalouden investoinneista kuvataan prosentteina. Taulukossa 15 on tämän suureen arvot vuosilta 1977-1980.

Taulukko 15. Tulorahoituksen osuus maatalouden investoinneista vuosina 1977-1980, %

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	78	99	85	133
	"-	S-S	68	79	84	65
	Sikatilat	E-S	37	126	108	70
	"-	E-P	39	51	61	159
	Viljatilat	E-S	232	54	148	143
20-30 ha	Maitotilat	E-S	127	56	77	125
	"-	S-S	77	83	115	81
	Sikatilat	E-S	26	83	48	53
	"-	E-P	111	83	184	97
	Viljatilat	E-S	45	262	168	32
30-50 ha	Viljatilat	E-S	68	96	87	17

Tulorahoituksen osuus investoinneista on kääntäen verrannollinen rahoitustarpeeseen. Tulorahoitus on ollut erittäin korkea mm. 10-20 ja 20-30 hehtaarin viljatioilla sekä Etelä-Pohjanmaan suurilla sikatioilla. Etelä-Suomen suurilla sikatioilla tulorahoituksen arvot ovat olleet erittäin matalat.

Viljelijöiden rahoitusasemaa voidaan kuvata myös velkojen takaisinmaksuajan kannalta. Takaisinmaksuajan mittarina on laskettu seuraava suhde: 100 x varsinaiset velat/rahoitusjäämä Ib. Tulokset esitetään seuraavassa taulukossa.

Taulukko 16. Velkojen takaisinmaksuaika (varsinaiset velat/rahoitusjäämä Ib) vuosina 1977-1980.

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	65	85	91	83
	"-	S-S	94	86	89	88
	Sikatilat	E-S	121	122	139	131
	"-	E-P	47	84	77	95
	Viljatilat	E-S	71	69	85	65
20-30 ha	Maitotilat	E-S	85	72	87	100
	"-	S-S	70	125	113	105
	Sikatilat	E-S	135	149	161	154
	"-	E-P	104	136	137	108
	Viljatilat	E-S	121	81	75	97
30-50 ha	Viljatilat	E-S	104	103	142	91

Korkeat arvot takaisinmaksuajalle ovat saaneet Etelä-Suomen sikatilat ja Etelä-Pohjanmaan suuret sikatilat, mikä osoittaa, että näillä tiloilla velkaa on runsaasti tuloihin verrattuna ja että lyhyet takaisinmaksuajat kiristävät viljelijöiden muihin menoihin käytettävissä olevaa rahaa. Lähes samassa tilanteessa ovat olleet myös Sisä-Suomen suuret maitotilat ja 30-50 hehtaarin viljatilat. Velkojen määrä suhteessa rahoitusjäämään Ib on ollut alhainen pienillä maitotiloilla, Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla ja alle 30 hehtaarin viljatiloilla.

Lainojen hoitokyvyn mittarina on käytetty suhdetta lainojen korot ja lyhennykset/rahoitusjäämä Ib. Tulokset ilmoitetaan prosentteina seuraavassa taulukossa.

Taulukko 17. Lainojen hoitokyky vuosina 1977-1980, (%)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	20	23	28	27
	-"-	S-S	32	24	29	28
	Sikatilat	E-S	114	79	89	62
	-"-	E-P	10	24	11	25
	Viljatilat	E-S	19	18	26	23
20-30 ha	Maitotilat	E-S	23	23	21	33
	-"-	S-S	21	43	52	43
	Sikatilat	E-S	35	63	55	55
	-"-	E-P	18	20	26	37
	Viljatilat	E-S	30	21	28	31
30-50 ha	Viljatilat	E-S	25	25	26	24

Lainojen korot ja lyhennykset suhteessa tuloihin ovat olleet suuret etenkin Etelä-Suomen sikatiloilla. Yli puolet nettorahatulosta on käytetty lainojen lyhentämiseen ja korkoihin. Lainojen hoitomenot ovat olleet 20-39 prosenttia rahoitusjäämästä Ib Etelä-Suomen maitotiloilla sekä viljatiloilla. Sisä-Suomen suurilla maitotiloilla hoitomenot ovat vaihdelleet 21 prosentista 52 prosenttiin. Vähäisimmät lainojen hoitomenot ovat olleet Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla.

Velkojen osuus varoista kuvaa yrityksen rahoitusriskiä lainanantajan näkökulmasta. Velkojen osuudet varoista ovat tutkimustiloilla olleet seuraavan taulukon mukaiset.

Taulukko 18. Velkojen osuus varoista (%) vuosina 1977-1980

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	11	14	15	14
	"-	S-S	16	16	19	17
	Sikatilat	E-S	22	23	26	25
	"-	E-P	9	16	21	22
	Viljatilat	E-S	14	13	17	13
20-30 ha	Maitotilat	E-S	14	12	15	18
	"-	S-S	13	22	21	20
	Sikatilat	E-S	23	27	28	29
	"-	E-P	19	23	24	18
	Viljatilat	E-S	12	14	12	12
30-50 ha	Viljatilat	E-S	13	14	19	13

Velkaisuusaste on ollut korkea 22-29 % Etelä-Suomen sikatiloilla. Viljatiloilla velkaisuusaste on ollut melko alhainen, samoin Etelä-Suomen maitotiloilla (11-19 %). Sisä-Suomen maitotilat ja Etelä-Pohjanmaan sikatilat asettuvat velkaisuudeltaan keskitasolle (13-24 %). Velkojen osuus varoista näyttää useimmissa tilaryhmissä nousseen vuodesta 1977 vuoteen 1980. Varojen arviointi vaikuttaa luonnollisesti tulokseen (vrt. s. 38).

7. TULOSTEN TARKASTELUA

Tutkimustulosten tarkastelussa on otettava huomioon, että tutkimus koskee vain eräitä kirjanpitotilaryhmiä. Kirjanpitotilojen tulokset poikkeavat tunnetusti maan kaikkien tilojen tuloksista. Tässä yhteydessä ei ole arvioitu mahdollisia taseroja kirjanpitotilojen ja kaikkien tilojen välillä.

Kirjanpitotiloista on valittu kolme eri tuotantosuuntaa edustavaa ryhmää siten, että ne vastaisivat perheviljelmän vaatimuksia. Kuitenkin on todettava, että etenkin viljatililla sekä maataloudessa tehdyn työn että maataloudesta saadun tulon merkitys pienillä tiloilla on suhteellisen vähäinen koko yrityksen tuloksiin verrattuna. Useassa yhteydessä on todettu, että viljanviljelyssä on perheviljelämä selvästi suurempi kuin eläintuotannossa. Lähinnä tästä syystä on jouduttu otta-
maan 30-50 hehtaarin viljatiloja vertailuun mukaan. Tässä suuruus-
luokassa näyttää viljatililla olevan jo mahdollisuudet ansaita pää-
asiallinen toimeentulo maataloudesta.

Tuotantosuunnittainen luokittelu koko yritystä koskevassa tarkaste-
lussa on tutkimuksen perusteella osoittautunut puutteelliseksi. Metsä- ja sivuansiotalouden tuloilla kyetään melko tehokkaasti ta-
soittamaan maataloudesta saatujen tulojen vaihtelua. Yksi tämän kal-
taisessa tulotasovertailussa varteen otettava luokittelutekijä olisi
esim. sivuansioiden määrä. Koska uuden luokittelun järjestäminen
vaatisi tilakohtaisen aineiston keräämisen, on tässä tutkimuksessa
luovuttu kyseisestä tarkastelutavasta.

Tutkimus kohdistuu vuosiin 1977-1980. Mukaan on osunut kaksi erittäin
huonoa satovuotta, yksi keskinkertainen ja yksi hyvä satovuosi. Il-
mastollisten olosuhteiden vaikutus näkyy ennen kaikkea viljatilojen
maataloudesta saadussa tulossa. Investointien vaihtelu saattaa aiheut-
taa suuria tuloeroja eri vuosina, ja lyhyellä aikavälillä tuloksien
tulkinta vaikeutuu. Pitkällä ajanjaksolla investoinnit tasaantuvat
ja tuloksista voi vetää parempia johtopäätöksiä. Tässä tutkimuksessa
on kuitenkin tyydytty neljän viimeisimmän vuoden kirjanpitoaineistoon.

Tulotasolaskelmissa on aikaisemmissa tutkimuksissa noudatettu tavanomaisen tuloslaskelman periaatteita, joissa tulot ja menot on kirjattu reaali-prosessin mukaisesti. Pitkävaikutteiset menot on laskettu poistoina. Kassavirtalaskelmissa tulot ja menot perustuvat todellisiin kassatapahtumiin eli toteutuneisiin maksuihin. Kassavirtalaskelmat on alun perin kehitetty rahoituksen kuvaamiseen, mutta sittemmin niitten käyttöä on laajennettu myös kannattavuuden mittaamiseen. Ja kuten HANHILAHTI (1982, s. 171) toteaa voitaneen kassavirtalaskelmia käyttää myös viljelijöiden tulotason ja etenkin käytettävissä olevien tulojen selvittämiseen tietyillä edellytyksillä. Edellytyksenä Hanhilahti mainitsee, että tarkastelun kohteena on usean vuoden pituinen jakso ja suurehkon tilaryhmän vuosituloksen keskiarvo.

Tulotason mittaamisessa on sovellettu rahoituslaskelman mallia. Tulot ja menot on luokiteltu pääosin samoin kuin kirjanpitotilojen rahaliikettä koskevissa kaavakkeissa (liitteet 1 ja 2). Käytettävissä olevien tulojen tavanomaisessa laskemisessa lähtökohtana ovat tuotannon tekijöille saadut korvaukset, jotka ryhmitellään seuraavasti:

- 1) työsuhteen nojalla työstä saadut tulot
- 2) yrittäjätulot
- 3) omaisuustulot

Kirjanpitotilojen rahaliikkeeseen sisältyvät kaikki mainitut tuloryhmät, tosin rahaproessin eikä reaali-prosessin mukaan kirjattuna. Työstä saatuina tuloina voidaan pitää sivuansiotalouden palkkoja, yrittäjätuloina maa- ja metsätalouden nettotuloja (omaisuuden myynti ja investoinnit mukaan lukien) sekä omaisuustuloina muita sivuansiotalouden tuloja, joihin kuuluvat mm. osinko- ja korkotulot. Ryhmään omaisuustulot lasketaan myös vuokratulot maasta, rakennuksista ja koneista. Vuokratuloista tulisi kuitenkin vähentää tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot. Tällaista laskelmaa on rahamenotietojen perusteella vaikea suorittaa.

Yrityksen kannattavuutta pidetään tärkeänä taloudellisen aseman mittarina. Kirjanpitotiloilta laskettu yleisin kannattavuuden mitta on maatalousylijäämä, joka osoittaa sen osan maatalouden koko-

naistuotosta, joka jää palkaksi viljelijäperheen suorittamalle maataloustyölle ja koroksi maatalouteen sijoitetulle pääomalle. Maatalousylijäämä ei luonnollisesti kuvaa koko maatalon taloudellista tulosta. Taulukossa 19 esitetään maatalousylijäämän suuruus tutkimustiloilla.

Taulukko 19. Maatalousylijäämä vuosina 1977-1980 (mk/tila)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	32 238	37 047	41 375	47 295
	"-	S-S	30 696	34 154	39 786	47 143
	Sikatilat	E-S	57 627	53 108	57 562	77 759
	"-	E-P	39 727	48 837	58 622	55 109
	Viljatilat	E-S	1 588	248	1 934	9 906
20-30 ha	Maitotilat	E-S	53 579	48 421	56 890	64 878
	"-	S-S	52 857	44 486	50 935	71 472
	Sikatilat	E-S	67 553	66 226	89 223	108 489
	"-	E-P	59 174	53 505	68 523	83 083
	Viljatilat	E-S	7 352	4 984	19 909	33 254
30-50 ha	Viljatilat	E-S	10 934	15 170	18 993	59 254

Maatalousylijäämä on ollut kummassakin suuruusluokassa Etelä-Suomen sikatiloilla muita korkeampi. Erittäin alhaiset maatalousylijäämät ovat olleet viljatilajoilla. Maitotilat ja Etelä-Pohjanmaan sikatilat asettuvat lähelle Etelä-Suomen sikatilojen tulosta. Käytettävissä olevien tulojen on aikaisemmin tässä tutkimuksessa (s.42) todettu olevan niinikään korkeat Etelä-Suomen sikatiloilla. Sen sijaan viljatilajoilla käytettävissä olevat tulot eivät oleellisesti poikkea muiden ryhmien tuloksista. Itse asiassa ovat 20-30 hehtaarin viljatilajojen tulot jopa olleet parina vuotena suuremmat kuin Etelä-Suomen sikatiloilla. Kannattavuustuloksista poiketen ovat käytettävissä olevat tulot Etelä-Pohjanmaan pienillä sikatiloilla yllättävän pienet.

Tuloksista voi päätellä, että viljatilajoilla taloudellisen aseman ja perheen toimeentulon ratkaisevat muut tekijät kuin maatalous. Sivuansioilla ja investointimenojen vähäisyydellä on ilmeinen vaikutus tulokseen. Maatalousylijäämä on ollut selvästi (15 000 - 41 000 mk) käytettävissä olevia tuloja matalampi kaikissa viljatilaryhmissä. Sen sijaan kaikilla sikatiloilla ja Etelä-Suomen maitotiloilla on

maatalousylijämmä ollut jonkin verran korkeampi kuin käytettävissä olevat tulot. Sisä-Suomen 10-20 hehtaarin maitotiloilla on maatalousylijämmä ollut 4 000 - 16 000 mk pienempi kuin käytettävissä olevat tulot, mikä viitannee korkeiden metsätulojen vaikutukseen (vrt. taulukko 9, s. 42).

Jos vertaillaan tutkimustilojen rahoitusasemaa, tulotaso ja kannattavuutta, voi panna merkille, että Etelä-Suomen 20-30 hehtaarin sikatiloilla rahoitusasema on ollut heikko verrattuna muihin tilaryhmiin, mutta maatalouden kannattavuus parempi ja tulotaso korkeampi kuin muilla tutkimustiloilla. Todennäköisesti hyvä tulotaso onkin kannustanut sikatilat tekemään suuria investointeja ja seurauksena on ollut nopea velkaantuminen. Esimerkiksi Etelä-Suomen 20-30 hehtaarin sikatiloilla ovat velkojen nostot olleet kaikkina tutkimusvuosina suuremmat kuin lyhennykset (vrt. taulukko 14). Toisaalta Etelä-Suomen 10-20 ja 20-30 hehtaarin viljatiloilla rahoitusasema on ollut hyvä, tulotaso kohtuullinen, mutta maatalouden kannattavuus erittäin huono. Myös AALTONEN (1981, s. 45) on maatilatalouden yritys- ja tulotilastoon pohjautuvassa selvityksessään todennut sikatalouden olevan muita tuotantosuuntia ylempänä tulonmuodostuksessa, mutta että näillä tiloilla on suuret velkapääomat ja korkomenot. Sikatalouden muita suurempi velkaisuusaste johtuu Aaltosen mukaan mm. siitä, että uusia yrittäjiä on tullut runsaasti mukaan ja vanhat viljelijät ovat laajentaneet yrityksiään hyvän tulokehityksen kannustamina. Viljanviljelytiloilla AALTONEN (1981, s. 58) on todennut maatalouden puhtaan tulon olevan muiden tilojen tuloja alhaisemman, niin että viljatiloilla on täytynyt olla maatalouden ohella muita tulolähteitä.

9. YHTEENVETO

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää viljelijöiden tulotasoa ja rahoitusasemaa eri tuotantosuuntia edustavilla tiloilla. Tulokäsittteenä on käytettävissä oleva tulo, jota ei kuitenkaan voi suoraan rinnastaa kansantaloudellisissa laskelmissa määriteltyn vastaavaan käsitteeseen. Tutkimus perustuu maatilayrityksen kokonaisrahaliiikkeeseen, jossa kaikki tulot ja menot on kirjattu kassaperiaatteen mukaan. Viljelijöiden tulotason määrittely rahaliikkeen pohjalta on ollut yksi tutkimuksen keskeisimmistä kohdista. Tulotason rinnalla on pyritty valottamaan viljelijöiden rahoituksellista asemaa. Tutkimusaineisto on koottu kirjanpitotiloilta tilivuosilta 1977-1980. Tutkimuksen sisältö ja tulokset ovat lyhyesti seuraavat.

Tutkimuksen aluksi on tarkasteltu tulotasokäsitteitä, joista on mainittu kansantulo, bruttokansantuote, henkilöllinen tulo sekä käytettävissä olevat tulot. Tulokäsitteistön lisäksi on selvitetty maatalouden kansantaloudelle antamaa tulosta eri tilastojen perusteella. Tilastoissa käytettyjä käsitteitä ja tuloksia on vertailtu toisiinsa. Tärkeimmät maataloutta koskevat kansantaloudelliset tilastot ovat maatalouden kokonaislaskelmat, kansantalouden tilinpito, tulonjakotilasto, maatilatalouden yritys- ja tulotilasto sekä kotitaloustiedustelu. Tilastojen kuvauksen jälkeen on käsitelty muutamaa viljelijöiden tulotasoa koskevaa aikaisempaa tutkimusta, Saulin (1951), Ihamuotilan (1968) ja Tulotasokomiteoiden (1966, 1969 ja 1975) selvityksiä.

Teoreettisessa osassa käsitellään myös rahoituksen teoriaa ja maatilayrityksen rahoituskysymyksiä. Rahoituksen on todettu tarkoittavan kaikkia niitä keinoja, joilla investointitarpeet voidaan kattaa. Yksi maatalousyritysten tärkeimmistä rahoituskysymyksistä liittyy riittävän pitkäaikaisen ja halpakorkoisen lainan saantiin. Etenkin nuorilla viljelijöillä rahoitusongelmat ovat vaikeita. Lainarahoitus muodostaa vain osan yrityksen rahoitustarpeesta. Tutkimuksessa on esitetty muutamia erilaisia maatilayritykseen soveltuvia rahoituslaskelmien malleja, joiden avulla voidaan analysoida tilan tulorahoitusmahdollisuuksia.

Teoreettisen tarkastelun jälkeen on määriteltä tutkimuksessa käytettävät käsitteet. Tulotason mittari, käytettävissä olevat tulot, on määriteltä maa-, metsä- ja sivuansioiden nettorahatulot ja yksityistalouden rahatulot summaksi, josta on vähennetty yritystä yhteisesti rasittavat korko-, vero-, vuokra- ja eläkemenot sekä investointimenot. Mahdolliset lainojen lisäykset tai vähennykset on otettu huomioon.

Rahoituslaskelmien keskeisimmät käsitteet ovat tulorahoitus maatalouteen (rahoitusjäämä IIb) ja rahoitusjäämä III, joka kuvaa rahoitustarvetta. Tulorahoitus maatalouteen on saatu maa-, metsä- ja sivuansiotalouden nettorahatulot ja yksityistalouden rahatulot summasta vähentämällä siitä korot, vuokrat, eläkkeet, verot sekä yksityistalouden rahamenot ja asuinrakennusinvestoinnit. Rahoitusjäämä III on saatu vähentämällä edellisestä vielä maatalousinvestoinnit (netto). Rahoituksen analysoinnin apuna on käytetty edellä mainittujen suureiden avulla laskettavia tunnuslukuja.

Tutkimusaineisto on koostunut pääosin Etelä-Suomen kirjanpitolitoista. Sisä-Suomesta ja Etelä-Pohjanmaalta on valittu pari vertailuryhmää. Tuotantosuunnista ovat edustettuina maito-, sika- ja viljatilat. Lisäksi on pyritty keskittymään tyypillisiin tilasuuruusluokkiin (10-20 ja 20-30 hehtaaria), joitten voidaan katsoa olevan perheviljelmää. Viljatiltoista on otettu tarkastelun kohteeksi myös 30-50 hehtaarin tilat.

Viljelijöiden tulotaso, käytettävissä olevat tulot on laskettu tilaa ja perhettä kohti. Käytettävissä olevat tulot ovat vaihdelleet suhteellisen vähän eri tuotantosuuntien välillä etenkin, jos verrataan tuloksia maatalouden kannattavuuteen. Tulot ovat muutamia poikkeuksia lukuunottamatta kasvaneet reaalisesti tutkimuskauden aikana. Etelä-Suomen sikatiloilla näyttävät tulot kuitenkin olleen korkeammat kuin vastaavan kokoisilla muilla tiloilla. Käytettävissä olevien tulot suuruuteen ovat vaikuttaneet maataloustuotannon ohella muutkin talouden osat. Tästä syystä tuotantosuunnittaisen jaottelun on todettu sopivan puutteellisesti kyseiseen vertailuun. Nk. maksuttomien luovutusten arvon on todettu edelleen kaventavan tuloeroja tilaryhmien välillä.

Viljelijöiden kulutusmenoissa on havaittu melko selviä eroja. Henkilöä kohti lasketut kulutusmenot ovat olleet korkeimmat viljatioilla sekä Etelä-Suomen sikatiloilla. Kulutusmenot ovat kasvaneet elinkustannuksia nopeammin etenkin 10-20 hehtaarin tiloilla.

Tutkimustilojen rahoitusasema on heikentynyt tutkimuskauden aikana, jos mitataan velkojen suhdetta varoihin. Velkaisimpia ovat olleet Etelä-Suomen sikatilat, vähiten velkaa on ollut viljatioilla. Niinpä Etelä-Suomen sikatilojen rahoitustarve on ollut suurin, tulorahoitus erittäin alhainen ja velkojen hoitokyky heikko verrattuna muihin tiloihin ja päinvastoin viljatioilla. Varsinkin Sisä-Suomen maitotiloilla on tehty runsaasti investointeja, mutta rahoitusasemaa on voitu parantaa metsätuloilla. Viljatioilla suhteellisen hyvä rahoitustilanne johtuu pääasiassa vähäisistä investoinneista.

Lopuksi tutkimuksessa on verrattu tutkimustilojen kannattavuutta, rahoitusasemaa ja tulotasoja. Kannattavuus ja tulotaso ovat olleet Etelä-Suomen 20-30 hehtaarin sikatiloilla paremmat kuin muilla tiloilla, mutta rahoitusasema heikompi. Etelä-Suomen 10-20 ja 20-30 hehtaarin viljatioilla rahoitusasema on sen sijaan ollut hyvä, tulotaso kohtuullinen, mutta maatalouden kannattavuus erittäin huono. Maitotiloilla kannattavuuden, tulotason ja rahoitusaseman välillä ei ole ollut suuria eroja.

KIRJALLISUUS

- AALTONEN, S. 1981. Maatalouden tuloista ja tulonjaosta. Maatal.tal. tutk.lait.tied.ant. 78:23-80.
- AIROLA, K., MUHONEN, M., NURMISTO, M. & ROSSI, T. 1977. Maatalousyritysten rahavirrat. Jyväskylän Yliopiston tal.tiet.lait.julk. 32:1-141. 6 liitettä.
- ANON. 1982. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laskemat maatalouden kokonaislaskelmat.
- 1982. Tilastokeskuksen laatimat laskelmat maatalouden yrittäjätulosta.
- BARRY, P.J. & PHILLIPS, T.P. 1972. Measuring cash flows and income by farm type. Can. Journ. of Agr. Econ. 2:58-64.
- BOCHSBICHLER, K. 1974. Liquiditäts-, Geld- und Kapitalflussrechnungen in der Landwirtschaft. Der Förderungsdienst 9:302-313.
- HALKILAHTI, M. 1978. Maatalousyrityksen rahoitus ja sen analysointi. Käytännön Maamies 4:15-18.
- HANHILAHTI, H. 1982. Kassaperusteiset laskelmat maatalon tuloksen kuvaajana. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 45:162-174.
- HEMILÄ, K. 1978. Metsätalouden asema kirjanpitoilajien rahaliikkeessä ja investointien rahoituksessa vuosina 1966-1975. Pro gradu -tutkielma. 87 s.
- 1980. Tilastomateriaalia hinnoitteluvuoden 1980/81 maataloustuloneuvotteluihin. Maatal. tal. tutk.lait. tied.ant. 67:1-48.
- HILL, B. 1982. Concepts and Measurement of the Incomes, Wealth and Economic Well-being of Farmers. Journ. of Agr. Econ. 3:311-324.
- IHAMUOTILA, R. 1968. Viljelijöiden työtulojen taso kirjanpitoilajilla 1956-1965. Summary: Labour income level of farmers on Finnish book-keeping farms in 1956-1965. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 10:1-172.
- & LEHTINEN, R. 1980. Maatalatalouden investoinneista ja niiden rahoituksesta. Helsingin Yliopiston maatal.pol.lait.tutk. 23:1-97. 18 liitettä.
- Kansantalouden tilinpito 1981. Uudistettu kansantalouden tilinpito vuosilta 1960-1978. Tilastollisia tiedonantoja 66:1-189.
- KETTUNEN, P. 1971. Rahoitus. 255 s. Porvoo.
- Komiteanmietintö 1966:B 94. Tulotasokomitean mietintö. 95 s. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1969:B 26. Viljelijäväestön ja palkansaajien tuloja selvittävän komitean mietintö. 77 s. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1975:124. Maataloustuotteiden tuotantokustannuksia ja viljelijäväestön tulotason kehitystä selvittävän toimikunnan mietintö. Osa II. 61 s. 2 liitettä. Helsinki.
- KORKMAN, S. 1981. Yksityisen kulutuksen vaihtelut Suomessa 1963-79. Työväen tal.tutk.lait.tutk. 9:1-49.

- Kotitaloustiedustelu 1976. Tilastollisia tiedonantoja 62, 2:1-247.
- Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 54, 62, 75 ja 87. Kirjanpitotilojen tuloksia. Tilivuodet 1977, 1978, 1979 ja 1980.
- Maatalouden uudistetut hintaindeksit 1981. Maatal. tal. tutk.lait. tied.ant. 80:1-24. 2 liitettä.
- Maataloustilastollinen kuukausikatsaus 1977, 1978. 1979 ja 1980. Marraskuu. Maatilahallitus. Tilastotoimisto. Helsinki.
- MÄKELÄ, P. & NURMINEN, R. 1980. Maa-, metsä- ja kalatalous sekä metsästys kansantalouden tilinpidossa. Tilastokeskus. Tutkimuksia 61:1-129.
- RUGGLES, R. & RUGGLES, N.D. 1956. National Income Accounts and Income Analysis. 452 s. New York.
- RYYNÄNEN, V. & PÖLKKI, L. 1978. Maanviljelystalous. 265 s. Tampere.
- SAMUELSON, P. 1976. Economics. 917 s. Tokyo.
- SAULI, L. 1951. Viljelijäperheiden elintaso maataloushallituksen kirjanpitotiloilla tilivuosina 1935/36-1948/49. Summary: The Standard of Living of Farm Families on the Book-keeping Farms of the Board of Agriculture in the Fiscal Years 1935/36-1948/49. Suomen maatal.tiet. seuran julk. 75:1-236.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1977, 1978, 1979, 1980, 1981. Helsinki.
- SVT XLI:1, 2 ja 3. Tulonjakotilasto 1978, 1979 ja 1980. Helsinki.
- SVT XXXIX:10. Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1980. 196 s. Helsinki.
- SØRENSEN, J.B. 1972. Pengestrømsanalyser, finansregnskab og likviditet. Tolvmandsbladet 7:389-393.
- Tilastotiedotus RT 1981:52. Luottokantatilasto 31.12.1980. Tilastokeskuksen moniste, 49 s. Helsinki.
- TORVELA, M. & MÄKI, S. 1974. Perheviljelmän koko rationaalisessa maataloustuotannossa. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 30:1-79.
- TUISKU, J. 1975. Maatilatalouden rahoitus. Maataloushallinnon Aikak. 4:11-19.
- Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta. Tilivuosi 1978. Summary. Investigations of the profitability of agriculture in Finland. Business Year 1978. 1981. Maatal. tal. tutk.lait. julk. 44:1-70.

Tv. 19., Tila

Tutk.alue, N:o

Tilakoodi

Järjestö, Sik

TULOT

Peltoaha

Tulolaji	Koodi	mk	Tulolaji	Koodi	mk
Hevoset	001		Omaisuu den myynti yms.		
Maitotalous	010		Kalusto:	370	
.....			372	
Nautakarja	029		Tal. rakenn.	373	
Siat	034		Salaojitukset yms.	374	
Siipikarja	043		Maatalousmaa ha	375	
Lampaat	055		Asuinrakennusten myynti		
Muut kotieläintulot	060		Yhteensä		
Ruis kg	072		Metsätalous		
Vehnä kg	086		Puutavaran myynti	380	
.....			Metsämaan myynti ha	382	
Ohra kg	093		Muut metsätulot	383	
Kaura kg	102		Yhteensä		
Sekavilja kg	110		Sivuansiotalous		
Herne kg	120		Palkat ja palkkiot	390	
Öljykasvit kg	130		Muut sivuansiotulot	391	
Nurmikasvien siemenet	144		Yhteensä		
Heinä, olj. yms. (pystymyynti) ..	150		Yksityistalous		
Peruna kg	162		Yks. irtaimiston myynti	400	
Sokerijuurikas kg	170		Muut yksityistulot	401	
Muut kasvit	250		Yhteensä		
Muut kasv.vilj. tulot	270		Palautettu veroja	410	
Puutarhatuotteet	284		Nostettu talletuksia	420	
Vuokratulot:			Obl.,osakk. ym. myynti	421	
- traktori	290		Otettu velkaa	422	
- ajopuimuri	291		Yhteensä		
- muu kal.,hev. yms.	292		Käteistulot yhteensä		
- rakennukset	293		Kassa vuoden alussa		
- muut vuokratulot	295		Yhteensä		
Valtion vuotuisavust:			Vähenn: käteismenot		
- lehmänpitopalkkio	300		Kassa vuoden lopussa		
- kotivoin hinn.al. korv.	301				
- katokorvaus	302				
- muut veronalaiset av.	303				
- pinta - alalisä	360				
.....					
Tarv. ja pienkal. myynti	310		Tilan omistaja tai haltija		
Soran yms. myynti	320		Kunta:		
Vahingon- ym. korv.	330		Lähiosoite:		
S - tuotantolait. tulot	340		Postin:o ja -toimipaikka:		
Muut maatalouden tulot	350		Puh. n:o		
.....					
Yhteensä					

MENOT

Peltoaha

Menolaji	Koodi	mk	Menolaji	Koodi	mk
Raha-aikapalkat	500		Investointimenot		
Aikapalkk. sos.turv. maksut	501		Kalusto:	690	
Maatal. urakkapalk. (+sotu) ..	502		Tal.rakenn:	700	
Eläinten ostomenot: ¹⁾			Asuinrakennukset	720	
- hevoset	510		Salaojitukset	730	ha
- nautakarja	511		Uudisviljely	740	
- siat	512		Maatal.maan osto	750	ha
- siipikarja	513		Yhteensä		
- lampaat	514				
Ostorehut	535		Metsätalous		
Muut kotieläinmenot	525		Palkat (+sos.turv.maks.)	760	
Ostolannoitteet	570		Metsänhoitomaksu	761	
Ostosiemenet yms.	549		Metsäteiden rakentaminen	762	
Kasvinsuoj., kuiv. yms.	559		Kylvö-, istutus- yms. menot	763	
Sähkömaksut	590		Metsämaan osto	764	ha
Poltto- ja voit.aineet:			Muut metsätalousmenot	765	
- traktori	580		Yhteensä		
- ajopuimuri	581				
- muut	584		Sivuansiotalous		
Kaluston korjaus:			Investointimenot	770	
- traktori	600		Muut menot	771	
- ajopuimuri	601		Yhteensä		
- muut	602				
Pienkaluston osto	610		Yksityistalous		
Vuokramenot:			Investointimenot	783	
- traktori	620		Osittain väh.kelp. menot:		
- ajopuimuri	621		- yksityisautomenot	680	
- muu kalusto	622		- puhelinmenot	681	
- maatalousmaa	660		- muut os.väh. kelp. menot ..	682	
- muut (mm. rakenn.)	661		Muut menot	785	
Rakennusten korjaus:			Yhteensä		
- as.rak. omassa käyt.	630		Verot	790	
- as.rak. ei om. käyt.	631		Velkojen korot	791	
- talousrakennukset	634		Eläkkeet (syytinki)	792	
Ojien, aitojen yms. korj.	640		Talletettu	800	
Traktorivakuutukset	653		Ostettu obl.,osakk. yms.	801	
Ajopuimurivakuutukset	654		Lyhennetty velkaa	802	
Muut maatal. vak.maksut:			Yhteensä		
- pv:n vak.maks.	657		Käteismenot yhteensä		
- muut					
Muut menot:	670		¹⁾ ostettujen eläinten laji ja luku:		
Yhteensä					

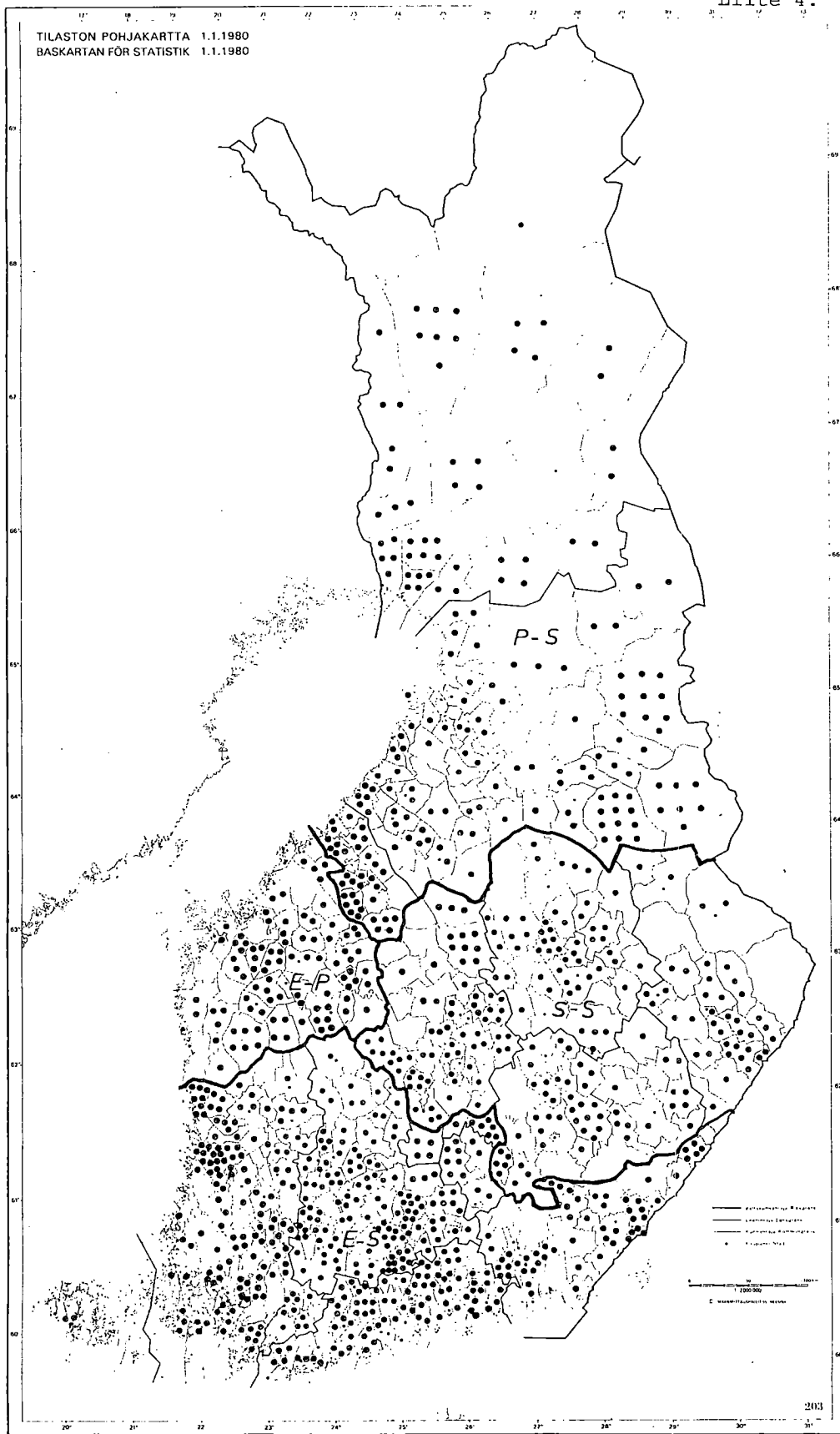
Maatalousvarastot				Peltoa		ha	
Tuotevarastot	Vuoden alusta Määrä	Vuoden lopusta Määrä	Lisäys Tili	Lisäys mk	Vähennys Tili	Vähennys mk	
Ruis			10		94		
Vehnä			11		95		
Ohra			12		96		
Kaura			13		96		
Sekajilla			14		96		
Herne			20		96		
Ojikasvit			21		96		
Nurikkasien siemenet			22		96		
Myyntihäivä - olijet yms.			23		96		
Myyntiperuna			24		96		
Myyntijuurikasvit			26		96		
Muut kasvit			27		96		
Puutarhatuotteet			30		96		
Tuotevarastot yhteensä							
Ostovarastot			60,5		60		
Ostolannat			61,5		61		
Ostosiemenet			62,5		62		
T:n pallo- ja vöilain.							
L:n " " "			64,5		64		
Muut " " "			5				
Ostovarastot yht.							
Maatalousvarastot yht.							

Maksuttomat luovutukset					Yhteensä	
Maito	Yksityisaloitteen kg	Eläkeläille kg	Tili	mk	Tili	mk
Nautaeläinten liha			01			
Sianliha			02			
Kanamunat			03			
			04			
Ruis			10			
Vehnä			11			
Peruna			24			
Puutarhan tuotteet			30			
Asuntoetu			36			
Palkkaiden osuuteu			36			
Yhteensä						

Työ- ja menekki										Peltoa		ha	
Vilj.	m/n	Viljelijäperhe Mieh. Nais. Laps. Yht.	Mieh. Nais. Laps. Yht.	Palkkaväki Mieh. Nais. Laps. Yht.	Yht.	Tili	mk	Yht.	Tili	mk	Yht.	Tili	mk
Kasvinviljelyt													
Kotieläint. työt													
Muut juoks. työt													
Yhteensä													
Juokst. urakop.													
Yhteensä						40							
Tal. rak. uud. työt													
Saloajitus- yms. "													
Uudisviljelyt													
Metsätaloustyöt													
Siivoustyöt													
Asuinrak. uud. työt													
Yksityistal.													
Koko liike yht.													
Johdetyö													
Raha-alkapalk. + sos. t. m.													
P:n rpt													
Maatal. juoks. t. ur. palk.													
Palkat yhteensä													

Kasvinviljelyt	Heroset t	Traktorit Oma Vieras t	Alopuimurit Oma Vieras t
Kotieläintaloustyöt			
Muut juoksevat työt			
Yhteensä			
Talourak. uud. työt			
Saloajitus- yms. työt			
Uudisviljelyt			
Metsätaloustyöt			
Siivoustyöt			
Asuinrak. uud. työt			
Yksityistalouden työt			
Kaikk. yhteensä			

TILASTON POHJAKARTTA 1.1.1980
BASKARTAN FÖR STATISTIK 1.1.1980

VILJELIJÖIDEN VARAT vv. 1977-80, mk/tila
(vuoden alun tilanne)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	352 098	386 193	442 108	487 823
	"-	S-S	360 583	378 911	417 152	521 456
	Sikatilat	E-S	485 216	503 165	479 155	530 309
	"-	E-P	253 340	321 781	340 082	394 751
20-30 ha	Viljatilat	E-S	277 955	295 599	322 545	372 946
	Maitotilat	E-S	531 318	520 130	580 660	662 487
	"-	S-S	523 152	578 859	647 658	743 208
	Sikatilat	E-S	558 807	626 076	693 951	755 869
30-50 ha	"-	E-P	479 484	538 862	538 711	592 752
	Viljatilat	E-S	670 022	683 300	701 544	750 682
	Viljatilat	E-S	726 540	728 508	789 761	926 663

VILJELIJÖIDEN VELAT vv. 1977-80, mk/tila
(vuoden alun tilanne)

			1977	1978	1979	1980
10-20 ha	Maitotilat	E-S	39 249	52 323	67 811	68 504
	"-	S-S	58 413	60 393	78 883	90 415
	Sikatilat	E-S	105 348	114 168	125 899	133 371
	"-	E-P	23 408	50 471	69 652	87 435
20-30 ha	Viljatilat	E-S	38 739	37 656	55 346	49 848
	Maitotilat	E-S	75 245	63 223	87 348	116 902
	"-	S-S	65 908	129 022	133 286	150 482
	Sikatilat	E-S	128 428	169 338	193 326	219 320
30-50 ha	"-	E-P	90 128	125 644	128 783	108 218
	Viljatilat	E-S	83 180	94 031	82 779	90 474
	Viljatilat	E-S	96 614	98 170	146 369	115 651

Tutkimustilojen varat ja velat vuonna 1979, mk/tila

VARAT										VELAT		
			Maatalous	Metsätal.	As.rak.	Sivuan.	Rahoitusom.	Yks.tal.	YHT.	Tilivelat	Var.velat	YHT.
10-20 ha	Maitotilat	E-S	265 595	92 999	34 654	3 039	23 777	22 044	442 108	206	67 605	67 811
	-"	S-S	233 311	105 736	32 190	3 249	20 681	21 985	417 152	586	78 297	78 883
	Sikatilat	E-S	319 962	52 909	44 786	4 366	31 820	25 312	479 155	8 273	117 626	125 899
	-"	E-P	222 966	30 770	30 451	-	36 064	19 831	340 082	231	69 421	69 652
20-30 ha	Viljatilat	E-S	180 373	61 078	19 380	-	26 528	35 186	322 545	701	54 645	55 346
	Maitotilat	E-S	377 894	107 078	43 645	957	29 783	21 303	580 660	209	87 139	87 348
	-"	S-S	382 012	165 789	44 128	867	34 299	20 563	647 658	1 070	132 216	133 286
	Sikatilat	E-S	481 977	81 773	43 984	-	52 854	33 363	693 951	9 925	183 401	193 326
30-50 ha	-"	E-P	357 676	88 294	43 548	6 863	14 477	27 853	538 711	6 854	121 929	128 783
	Viljatilat	E-S	311 554	208 562	61 844	-	65 612	53 972	701 544	530	82 249	82 779
	Viljatilat	E-S	491 148	186 131	34 779	211	39 940	37 552	789 761	979	145 390	146 369

KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA TULO mk/tila 1977

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat		Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S
Maatalouden rahatulot	83 178	87 942	235 796	106 651	35 586		129 261	146 072	264 203	210 732	78 308	108 727
- lyhytvaik.rahamenot	36 906	47 013	175 351	65 556	17 356		61 634	76 989	182 023	137 213	40 584	57 690
Maatalouden nettorahatulot	46 272	40 929	60 445	41 095	18 230		67 627	69 083	82 180	73 519	37 724	51 037
+ Metsätalouden "-"	5 711	12 321	9 176	288	8 800		12 197	14 345	4 794	6 681	10 011	12 738
+ Siivoustal. "-"	4 273	4 516	11 893	1 610	22 516		4 127	6 522	3 010	4 051	18 578	20 220
+ Yksityistalouden tulot	4 269	4 239	5 911	6 823	4 803		3 728	4 486	4 827	2 216	2 707	8 983
Tulot yhteensä	60 525	62 005	87 425	49 816	54 349		87 679	94 436	94 811	86 467	69 020	92 978
- Korot	2 315	4 114	8 437	2 767	2 916		4 995	5 958	9 744	6 709	6 955	7 221
- Verot + verompal.	9 994	11 327	23 918	8 470	10 185		18 785	16 718	24 644	17 757	15 573	21 313
- Vuokrat	2 286	1 298	3 057	2 814	1 672		2 574	2 625	3 378	1 590	1 136	3 402
- Eläkkeet	247	139	-	-	128		278	74	374	-	9	585
Erotus	45 683	45 127	52 013	35 765	39 448		61 047	69 061	56 671	60 411	45 347	60 457
- Maatal. inv. (netto)	18 783	16 052	20 974	29 494	2 801		23 340	33 389	24 894	26 723	16 478	25 027
+ netto lainan lisäys	4 545	5 851	13 998	14 009	-2 436		-3 768	17 703	15 114	945	4 896	3 549
Käytettävissä oleva tulo	31 445	34 926	45 037	20 280	34 211		33 939	53 375	46 891	34 633	33 765	38 979

Rahan käyttö												
Kulut	24 937	26 814	26 443	20 270	28 444		26 068	36 493	38 817	26 062	27 261	37 924
Invest.yks.tal.	6 036	7 464	17 861	4 020	4 506		5 242	6 813	11 486	4 616	10 698	5 551
Säästäminen (netto)	644	774	696	-4 285	1 393		2 437	9 717	-2 729	4 043	-4 168	-3 657
Yht.	31 617	35 052	45 000	20 005	34 343		33 747	53 023	47 574	34 721	33 791	39 818

Liite 7a.

KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA TUULO mk/tila 1978

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat		Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S
Maatalouden rahatulot	87 968	104 633	244 822	127 189	28 337		133 312	151 661	329 390	248 950	68 491	92 846
- lyhytvaik.rahamenot	41 979	57 900	174 079	74 252	19 568		65 254	81 966	229 201	166 460	35 237	56 457
Maatalouden nettorahatulot	45 989	46 733	70 743	52 937	8 769		68 058	69 695	100 189	82 490	33 254	36 389
+ Metsätalouden	6 628	11 898	9 560	-166	16 186		9 992	24 213	5 638	7 552	50 986	16 988
+ Siivoustal.	4 585	7 113	11 521	3 589	21 994		5 656	5 803	4 326	1 525	22 150	23 331
+ Yksityistalouden tulot	4 548	4 426	1 829	3 654	7 333		3 737	3 810	3 677	678	9 867	18 206
Tulot yhteensä	61 750	70 170	93 653	60 014	54 282		87 443	103 521	113 830	92 245	116 257	94 914
- Korot	3 075	3 853	9 747	3 103	3 142		4 656	8 457	11 821	9 933	6 249	8 434
- Verot + veronpal.	10 530	13 115	18 735	8 574	9 615		17 958	18 652	16 444	17 116	18 329	22 367
- Vuokrat	2 279	1 268	3 021	4 795	1 523		2 570	2 658	2 345	2 359	1 438	3 080
- Eläkkeet	161	207	-	-	-		120	-	402	-	177	331
Erotus	45 705	51 727	62 150	43 542	40 002		62 139	73 754	82 818	62 837	90 064	60 702
- Maatal.inv. (netto)	16 930	17 604	16 955	12 110	7 616		41 305	40 256	36 075	33 232	14 815	16 100
+ netto lainan lisäys	+3 790	+6 989	+12 186	-2 528	+8 717		+21 792	+6 734	+19 804	+8 520	-2 496	+4 621
Käytettävissä oleva tulo	32 565	41 112	57 381	28 904	41 103		42 626	40 232	66 547	38 125	72 753	49 223
Rahan käyttö												
Kulut	24 531	31 557	28 578	21 931	28 720		30 088	33 083	45 814	29 503	31 939	36 205
Invest.yks.tal.	4 470	6 309	12 146	15 460	7 186		8 814	7 420	7 145	5 857	19 325	9 015
Säästäminen (netto)	3 593	3 126	16 494	-9 591	4 963		3 689	16	13 793	2 820	21 281	3 670
Yht.	32 594	40 992	57 218	27 800	40 869		42 591	40 519	66 752	38 180	72 545	48 890

Liite 7b.

KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA TUULO mk/tila 1979

	10-20 ha						20-30 ha						30-50 ha					
	Maitotilat			Sikatilat			Viljatilat			Maitotilat			Sikatilat			Viljatilat		
	E-S	S-S	E-S	E-S	E-P	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S	E-S
Maatalouden rahatulot	102 711	123 959	212 575	177 595		28 915	173 244	372 006	227 541	147 198	173 244	372 006	227 541	147 198	173 244	372 006	227 541	147 198
- lyhytvaik.rahamenot	51 978	68 687	142 386	99 229		19 533	93 558	270 816	157 316	73 895	93 558	270 816	157 316	73 895	93 558	270 816	157 316	73 895
Maatalouden nettorahatulot	50 733	55 272	70 189	78 366		9 382	79 686	101 190	70 225	73 303	79 686	101 190	70 225	73 303	79 686	101 190	70 225	73 303
+ Metsätalouden -"	11 288	22 623	8 232	3 460		14 025	29 339	14 626	19 307	18 379	29 339	14 626	19 307	18 379	29 339	14 626	19 307	18 379
+ Sivunsiotat. -"	7 731	6 653	7 470	1 124		32 749	4 401	2 339	886	4 318	4 401	2 339	886	4 318	4 401	2 339	886	4 318
+ Yksityistalouden tulot	4 515	4 539	4 598	7 724		9 067	4 286	1 644	3 443	4 918	4 286	1 644	3 443	4 918	4 286	1 644	3 443	4 918
Tulot yhteensä	74 267	89 087	90 489	90 674		65 223	117 712	119 799	93 861	100 918	117 712	119 799	93 861	100 918	117 712	119 799	93 861	100 918
- Korot	3 848	4 082	9 088	3 918		3 292	9 302	13 339	6 778	4 919	9 302	13 339	6 778	4 919	9 302	13 339	6 778	4 919
- Verot + veronpal.	10 698	13 668	21 679	7 627		12 690	21 440	23 074	13 834	16 666	21 440	23 074	13 834	16 666	21 440	23 074	13 834	16 666
- Vuokrat	2 248	1 592	2 940	6 010		2 340	2 974	2 866	3 426	3 273	2 974	2 866	3 426	3 273	2 974	2 866	3 426	3 273
- Eläkkeet	189	135	646	-		-	-	479	-	175	-	479	-	175	-	479	-	175
Erotus	57 284	69 610	56 136	73 119		46 901	83 996	80 041	69 823	75 885	83 996	80 041	69 823	75 885	83 996	80 041	69 823	75 885
- Maatal.inv. (netto)	22 985	22 477	12 143	70 652		4 950	31 774	38 584	15 077	40 668	31 774	38 584	15 077	40 668	31 774	38 584	15 077	40 668
+ netto lainan lisäys	+8 689	+8 911	+1 581	+16 951		-4 330	+5 739	+15 698	-10 032	+12 626	+5 739	+15 698	-10 032	+12 626	+5 739	+15 698	-10 032	+12 626
Käytettävissä oleva tulo	42 988	56 044	45 574	19 418		37 621	57 961	57 155	44 714	47 843	57 961	57 155	44 714	47 843	57 961	57 155	44 714	47 843

Rahan käyttö

Kulut	27 337	34 049	32 869	26 813		34 700	38 245	44 638	29 736	34 912	38 245	44 638	29 736	34 912	38 245	44 638	29 736	34 912
Invest.yks.tal.	10 391	16 569	10 159	2 970		4 892	9 362	16 722	12 378	9 748	9 362	16 722	12 378	9 748	9 362	16 722	12 378	9 748
Säästäminen (netto)	5 199	5 460	2 779	-10 385		-1 534	10 138	-3 819	2 351	3 276	10 138	-3 819	2 351	3 276	10 138	-3 819	2 351	3 276
Yht.	42 927	56 078	45 807	19 398		38 058	57 745	57 541	44 465	47 936	57 745	57 541	44 465	47 936	57 745	57 541	44 465	47 936

Liite 7c.

KÄYTETTÄVISSÄ OLEVA TULO mk/tila 1980

	10-20 ha						20-30 ha						30-50 ha	
	Maitotilat			Sikatilat			Maitotilat			Sikatilat			Viljatilat	
	E-S	S-S	E-P	E-S	E-P	E-S	E-S	S-S	E-P	E-S	S-S	E-P	E-S	E-S
Maatalouden rahatulot	114 964	142 232	228 668	202 873	42 959	165 104	196 630	401 034	279 315	76 753	123 015			
- lyhytvaik. rahamenot	59 959	81 297	154 348	123 515	28 908	87 065	102 808	284 885	197 065	45 356	69 948			
Maatalouden nettorahatulot	55 005	60 935	74 320	79 358	14 051	78 039	93 822	116 149	82 250	31 397	53 067			
+ Metsätalouden "-"	13 476	27 133	13 704	2 479	20 311	29 764	39 751	2 048	6 254	24 633	34 014			
+ Sivuansiot. "-"	8 093	9 293	5 620	2 563	35 016	5 449	4 787	18 597	5 079	32 242	26 386			
+ Yksityistalouden tulot	6 137	5 883	8 094	7 257	7 013	3 510	4 739	5 539	6 390	4 800	14 088			
Tulot yhteensä	82 711	103 244	101 738	91 657	76 391	116 762	143 099	142 333	99 973	93 072	127 555			
- Korot	4 667	6 166	11 173	7 233	3 257	8 013	10 433	18 225	7 750	6 515	9 354			
- Verot + veronpal.	11 933	14 534	16 254	9 349	10 040	16 326	18 832	18 338	14 266	14 566	17 470			
- Vuokrat	1 721	1 724	5 151	2 516	1 649	3 496	2 978	4 872	3 487	1 568	3 160			
- Eläkkeet	171	188	-	-	127	147	939	362	1 240	-	300			
Erotus	64 219	80 632	69 160	72 559	61 318	88 780	109 917	100 536	73 230	70 423	97 271			
- Maatal. inv. (netto).	18 696	39 716	27 201	17 683	9 331	30 468	64 080	74 594	35 324	29 139	30 627			
+ netto lainan lisäys	1 458	21 414	23 148	1 469	-1 306	1 212	17 363	43 736	9 720	6 933	10 783			
Käytettävissä oleva tulo	46 981	62 330	65 107	56 345	50 681	59 524	63 200	69 678	47 626	48 217	77 427			
Rahan käyttö														
Kulutus	32 970	36 860	37 820	30 017	36 919	38 438	45 322	49 723	32 755	41 512	45 655			
Invest.yks.tal.	6 291	18 152	12 354	14 486	11 781	12 127	12 951	11 022	6 237	19 544	15 831			
Säästäminen (netto)	7 762	7 322	14 536	11 817	2 780	8 644	4 685	8 718	8 860	-12 913	15 892			
Yht.	47 023	62 334	64 710	56 320	50 752	59 209	62 958	69 463	47 852	48 143	77 378			

Liite 7d.

RAHOITUSASEMA mk/tila, 1977

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat		Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S
Maatal. rahatulot												
- lyhytvaik. rahamenot												
Rahoitusjäämä Ia	46 276	40 929	60 445	41 095	18 230	67 627	69 083	82 180	73 519	37 724	51 037	
+ Metsätal.nettorahat. 1)	5 711	12 321	9 176	288	8 800	12 197	14 345	4 794	6 681	10 011	12 738	
+ Sivunsiotat. -"-	4 273	4 516	11 893	1 610	22 516	4 127	6 522	3 010	4 051	18 578	20 220	
+ Yksityistal.rahatulot	4 269	4 239	5 911	6 823	4 803	3 728	4 486	4 827	2 216	2 707	8 983	
Rahoitusjäämä Ib	60 525	62 005	87 425	49 816	54 349	87 679	94 436	94 811	86 467	69 020	92 978	
- Korot, vuokrat, eläkkeet	4 848	5 551	11 494	5 581	4 716	7 847	8 657	13 496	8 299	8 100	11 208	
- Verot + veronpal. 1)	9 994	11 327	23 918	8 470	10 185	18 785	16 718	24 644	17 757	15 573	21 313	
- Yksityistal.rahamenot	28 743	28 961	32 065	24 290	32 004	29 637	41 798	48 862	30 370	34 497	43 055	
Rahoitusjäämä IIa	16 940	16 166	19 948	11 475	7 444	31 410	27 263	7 809	30 041	10 850	17 402	
- As.rak.investoinnit	2 230	5 317	12 239	-	946	1 673	1 508	1 441	308	3 462	420	
Rahoitusjäämä IIb	14 710	10 849	7 709	11 475	6 498	29 737	25 755	6 368	29 733	7 388	16 982	
- Maatalousinv. (netto)	18 783	16 052	20 974	29 494	2 801	23 340	33 389	24 894	26 723	16 478	25 027	
Rahoitusjäämä III	-4 073	-5 203	-13 265	-18 019	+3 697	+6 397	-7 634	-18 526	+3 010	-9 090	-8 045	
+ Lainojen lisäys (netto)	+4 545	+5 851	+13 998	+14 009	-2 436	-3 768	+17 703	+15 114	+945	+4 896	+3 549	
- Säästöjen muutos	-644	-774	-696	+4 285	-1 393	-2 437	-9 717	+2 729	-4 043	+4 168	+3 657	
Erotus	+3 901	+5 077	+13 302	+18 294	-3 829	-6 205	+7 986	+17 843	-3 098	+9 064	+7 206	
	172	126	37	275	132	192	352	683	88	26	839	

1) investointimenot sisältyvät

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat		Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S
Maatal. rahatulot												
- lyhytvaik. rahamenot												
Rahoitusjäämä Ia	45 989	46 733	70 743	52 937	8 769		68 058	69 695	100 189	82 490	33 254	36 389
+ Metsätal.nettorahatulot ¹⁾	6 628	11 898	9 560	-166	16 186		9 992	24 213	5 638	7 552	50 986	16 988
+ Siivunsiotal. -"- ¹⁾	4 585	7 113	11 521	3 589	21 994		5 656	5 803	4 326	1 525	22 150	23 331
+ Yksityistal. -"-	4 548	4 426	1 829	3 654	7 333		3 737	3 810	3 677	678	9 867	18 206
Rahoitusjäämä Ib	61 750	70 170	93 653	60 014	54 282		87 443	103 521	113 830	92 245	116 257	94 914
- Korot, vuokrat, eläkkeet	5 515	5 328	12 768	7 898	4 665		7 346	11 115	14 568	12 292	7 864	11 845
- Verot + veronpal.	10 530	13 115	18 735	8 574	9 615		17 958	18 652	16 444	17 116	18 329	22 367
- Yksityistal.rahamenot ¹⁾	27 383	34 945	40 028	22 506	31 895		34 614	36 203	51 167	32 391	36 738	42 653
Rahoitusjäämä IIa	18 322	16 782	22 122	21 036	8 107		27 525	37 551	31 651	30 446	53 326	18 049
- As.rak.investoinnit	1 618	2 921	696	14 885	4 011		4 288	4 300	1 792	2 969	14 526	2 567
Rahoitusjäämä IIb	16 704	13 861	21 426	6 151	4 096		23 237	33 251	29 859	27 477	38 800	15 482
- Maatal.inv. (netto)	16 930	17 604	16 955	12 110	7 616		41 305	40 256	36 075	33 232	14 815	16 100
Rahoitusjäämä III	-226	-3 743	+4 471	-5 959	-3 520		-18 068	-7 005	-6 216	-5 755	+23 985	-618
+ Lainojen lisäys (netto)	+3 790	+6 989	+12 186	-2 528	+8 717		+21 792	+6 734	+19 804	+8 520	-2 496	+4 621
+ Säästöjen muutos	-3 593	-3 126	-16 494	+9 591	-4 963		-3 689	-16	-13 793	-2 820	-21 281	-3 670
	+197	+3 863	-4 308	+7 063	+3 754		+18 103	+6 718	+6 011	+5 700	-23 777	+951
Erotus	29	120	163	1 104	234		35	287	205	55	208	333

Liite 8b.

¹⁾ investointimenot sis.

RAHOITUSASEMA mk/tila, 1979

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat		Maitotilat		Sikatilat		Viljatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	E-S
Maatal. rahatulot												
- lyhytvaik. rahamenot												
Rahoitusjäämä Ia	50 733	55 272	70 189	78 366	9 382		73 303	79 686	101 190	70 225	27 753	35 593
+ Metsätal.nettorahatulot ¹⁾	11 288	22 623	8 232	3 460	14 025		18 379	29 339	14 626	19 307	27 711	42 893
+ Siivunsiotat.	7 731	6 653	7 470	1 124	32 749		4 318	4 401	2 339	886	24 192	21 057
+ Yksityistal.	4 515	4 539	4 598	7 724	9 067		4 918	4 286	1 644	3 443	31 327	3 406
Rahoitusjäämä Ib	74 267	89 087	90 489	90 674	65 223		100 918	117 712	119 799	93 861	110 983	102 949
- Korot, vuokrat, eläkkeet	6 285	5 809	12 674	9 928	5 632		8 367	12 276	16 684	10 204	5 937	12 860
- Verot+ veronpal.	10 698	13 668	21 679	7 627	12 690		16 666	21 440	23 074	13 834	21 085	20 143
- Yksityistal.rahamenot ¹⁾	33 715	39 651	40 969	29 783	38 880		40 692	44 466	48 690	40 822	53 022	41 518
Rahoitusjäämä IIa	23 569	29 959	15 167	43 336	8 021		35 193	39 530	31 351	29 001	30 939	28 428
- As.rak.investoinnit	4 013	10 967	2 059	-	712		3 968	3 141	12 670	1 292	6 824	8 527
Rahoitusjäämä IIb	19 556	18 992	13 108	43 336	7 309		31 225	36 389	18 681	27 709	24 115	19 901
- Maatal.inv. (netto)	22 985	22 477	12 143	70 652	4 950		40 668	31 774	38 584	15 077	14 365	22 891
Rahoitusjäämä III	-3 429	-3 485	+965	-27 316	+2 359		-9 443	+4 615	-19 903	+12 632	+9 750	-2 990
+ Lainojen lisäys (netto)	+8 689	+8 911	+1 581	+16 951	+4 330		+12 626	+5 739	+15 698	+10 032	+718	+6 257
+ -Säästöjen muutos	-5 199	-5 460	-2 779	+10 385	-1 534		-3 276	-10 138	+3 819	-2 351	-10 428	-3 245
	+3 490	+3 451	-1 198	+27 336	2 796		9 350	-4 399	+19 517	-12 383	-9 710	3 012
Erötus	61	34	233	20	437		93	216	386	249	40	22

¹⁾ investointimenot sis.

11110080.

RAHOITUSASEMA mk/tila, 1980

	10-20 ha				20-30 ha				30-50 ha			
	Maitotilat		Sikatilat		Maitotilat		Sikatilat		Maitotilat		Sikatilat	
	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P	E-S	S-S	E-S	E-P
Maatal. rahatulot												
- lyhytvaik. rahamenot												
Rahoitusjäämä Ia	55 005	60 935	74 320	79 358	14 051	93 822	116 149	82 250	31 397	53 067		
+ Metsätal.nettorahatulot ¹⁾	13 476	27 133	13 704	2 479	20 311	39 751	2 048	6 254	24 633	34 014		
+ Siivunsiotat.	8 093	9 293	5 620	2 563	35 016	4 787	18 597	5 079	32 242	26 386		
+ Yksityistal.	6 137	5 883	8 094	7 257	7 013	4 739	5 539	6 390	4 800	14 088		
Rahoitusjäämä IIa	82 711	103 244	101 738	91 657	76 391	116 762	142 333	99 973	93 072	127 555		
- Korot, vuokrat, eläkkeet	6 559	8 078	16 324	9 749	5 033	14 350	23 459	12 477	8 083	12 814		
- Verot + veronpal.	11 933	14 534	16 254	9 349	10 040	18 832	18 338	14 266	14 566	17 470		
- Yksityistal.rahamenot ¹⁾	37 303	45 467	47 723	44 503	45 827	52 590	58 692	38 283	54 868	53 939		
Rahoitusjäämä IIa	26 916	35 165	21 437	28 056	15 491	45 055	41 844	34 947	15 555	43 332		
- As.rak.investoinnit	1 958	9 545	2 451	-	2 145	6 840	2 053	709	6 188	7 547		
Rahoitusjäämä IIb	24 958	25 620	18 986	28 056	13 346	51 644	39 791	34 238	9 367	35 785		
- Maatal. inv. (netto)	18 696	39 716	27 201	17 683	9 331	64 080	74 594	35 324	29 139	30 627		
Rahoitusjäämä III	+6 262	-14 096	-8 215	+10 373	+4 015	-12 436	-34 803	-1 086	-19 772	+5 158		
+ Lainojen lisäys (netto)	+1 458	21 414	23 148	1 469	-1 306	17 363	43 736	9 720	+6 933	10 783		
+ Säästöjen muutos	-7 762	-7 322	-14 536	-11 817	-2 780	-4 685	8 718	-8 860	+12 913	-15 892		
	-6 304	+14 092	+8 612	-10 348	-4 086	+12 678	35 018	860	19 846	-5 109		
Erotus	42	4	397	25	71	242	215	226	74	49		

Liite 8d.

¹⁾ investointimenot sis.

23-11-192